

श्रुतसागर

वर्ष-३, अंक - ३, कुल अंक - २७, अप्रैल-२०१३

व्याजो युस्तको

व्याजो अमारो युस्तको मियाज्जन्थो नीको धरणा-
 मित्रो हृदयनां तेललां जे आगछे सोहामायां-
 व्याजो अमारो युस्तको सुलवत्त्वमन्दिर सुतो ज्ञानां-
 रविमन्दन्थोतिने अरे बुजन्थोतिथी ओपलां = १
 सेव्यादिकी सुप्रभापतां देवदलां सायुं मेदा-
 परवा धरेना कीर्णनी अकोग्रत्त कुशलो मुधा-
 दशविलां शिवमारुजे परमार्थनां मरुणां अरे-
 आदेशे वेरे इ रूपने दशविलां सेवाधरे = २
 अनुभव मननया आपतां शिक्षाकथे परलां जरी-
 मनमान्तर रसशान्थो निस्संगता सायेरी रही-
 साधीजने कुः जमो सदा यिन्ना धरे सोखे उपण्ण
 आनन्द व्याजो आपतां शुभथान् अथा नापण्ण = ३
 मदेनी अमारी व्याजोकी ज्ञानुं जइछे सत्यनुं -
 मेधो जला अभवताया शुभजोगछे निगहृत्यनुं -
 व्याजो आकीवीथी सर्वे समाये अंगमां = ४
 मानव करवे सत्यनुं आनन्दना शुभरंगमां
 जंगलविषे मंगलकुरे आधिपियाधि सधु धरे
 सोवस्तुनान कुरे धरे ने हीवथी वालो कुरे-
 शुभदिव्यरसनी शीलकी अभूतकृषोनी देपलो-
 देहादलो शुभवसेदे जण्ण आपतो सायुं जलो = ५
 अदिहमेगम लीरछि अनतरतएयां मा आपछे छे
 साधीरुवा अये पुस्तकी विनयालीनी शुभछापछे-
 गमतं नथी तेना विना आक्रम अमारो लेपरी-
 शुभविषे पला पुस्तको लेप जइं नीवे मरी = ६
 वलां करे अंतमं आनन्दमां मन राजपलां
 पुष्ट मजानी आपतां अे वांयतां शुभला जलां-
 कुं मागुं शुभ अे रलुं व्याजो सदा पा से रही-
 " अनु ह्यदिप्य " प्रेमीपुस्तको " आनन्दने कुहेलां वडो

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

कृपां च जलाणं वज्रं लण्डात्समाय ॥ अणायारसदसवीजसमरणरानुबन्धति द्यावा सस्ययदणं द्यायाणं वा खंयदणं
 वक्रसं च यथे प्रथं तत्याप्यतां जलनेदीपतमात्मनश्चिंतयतां जलधयववाश्रवासाउक्तकृत्यपातादिपरिणयधर्माः श्राव
 थवज्ररस्तेन संदमुपकरणसमावोरसांडततधानावाधुसाडतस्य स्ववादासप्राद्विदिः परितासवा ताचारसाडसवासाधारण
 नकड्ढं तातयतथः नमो जराभरणाल्याचारान्निमित्तकभूणिविज्ञं तयत नत्वमार्थपतिप्रतिशक्तिज्ञानधार्वाधीतामाहीनाभ्रना
 छच्छणा उमथादसउमथं थियच्छिवनी प्रादेण यामाहित्वा समाहसामे उरुणफलचासा एया उसावणार्थनाविहा (दवदुयदजति
 यथाताप्रहंति सत्सागरमणोतमित्स्वार्थः ॥ संप्रत्यपसंसारधारणवास्वस्यमाहान्ममाह ॥ इहपाउकर बुद्ध गेइएपरिनिबुणं बनी
 ज्ञापनवसिदीयसेमपत्तिबलि ॥ इत्यनेत्तरमुपदलिता
 गवगतं सकलवस्तुतत्वाज्ञातज्ञाज्ञातकलमसुसुद
 नाइध्यायाइध्ययतानफत्तरोध्यायानां नू सयतिच्छि
 ॥ निर्युक्तिकारणवमाइत्यच्चाह ॥ जकिरियवसिदीया परि
 मत्तवततपमप्यथावदिसंजुहत्त अथापजदजागोरुपरसाय
 राधयनटीकायाषट्त्रिंशोसध्यायंसेसात्त ॥ ॥ ३३ ॥ धासुइ त्सिप्रसोणसेवधरधर्षीषधमन्त्रामोस्रदिवजयदशमार्शिनो सोमगू
 र ॥ प्रवणनकत्रे ॥ श्रीअलवरगदमद्वकृष्ण श्रीवृत्तरत्नेका श्रीअरथी श्रीश्रुतमिनेचेइसरिविजयराइया श्रीजिनशदसुरिगुतव
 ये श्रीजिनचदसुरि शिष्यमदासापसुषिंतसालसुलालसुनिकुयमानबला ॥ श्रीश्रीरत्नसागराया ध्यायथिष्यलवावाचनावो
 ध्याय शिवसरुगणीनामुपदेशेन श्रीअलवरपुरवासव्या ॥ आक शवव्रीथ्युज्जलाणागात्रीयसाणसिउधरनाथोश्राणप्रसार्जिका
 प्राविकापधाह ॥ निज्जगिनी प्राणचांशुष्णार्थ श्रीउत्तराध्यायनवहृष्टीकालात्पिता विहारिनाचमाविबुज्जनिवाचमानाविरसद
 च ॥ निधितानाप्रतिरियतावत्थावधुइदिविक्रमोद्यावत्तानदप्रभोम्य ॥ वाच्यमानाचनंदवा ॥ श्रीरसु ॥ शुभनभववा ॥ श्री ॥ ॥

प्रतिलेखन पुष्पिका क्रमांक ४ मां नोंधायेल प्रतनुं अंतिम पत्र

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर का मुद्रापत्र

श्रुतसागर

❖ आशीर्वाद ❖

राष्ट्रसंत प. पू. आचार्य श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा.

❖ संपादक मंडल ❖

मुकेशभाई एन. शाह

कनुभाई एल. शाह

हिरेन दोशी

डॉ. हेमन्त कुमार

केतन डी. शाह

एवं

ज्ञानमंदिर परिवार

१५ अप्रैल, २०१३, वि. सं. २०६९, चैत्र सुद-५

प्रकाशक

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र कोबा, गांधीनगर-३८२००७

फोन नं. (०७९) २३२७६२०४, २०५, २५२ फेक्स : (०७९) २३२७६२४९

website : www.kobatirth.org

email : gyanmandir@kobatirth.org

अनुक्रम

१. अवसरनो आनंद	-	३
२. चोवीश जिन रतवन	हिरेन दोशी	५
३. ठक्कर फेरु एक परिचय	हिरेन दोशी	८
४. केटलीक प्रतिलेखन पुष्पिकाओ	हिरेन दोशी	१४
५. देवानंदगच्छनो परिचय	आचार्य श्री सोमचंद्रसूरि	१७
६. आचार्यश्री बुद्धिसागरसूरिजी का जीवन परिचय	डॉ. हेमन्त कुमार	२०
७. बुद्धिसागरसूरि साहित्य वैभव	हिरेन दोशी	२६
७. ज्ञानमंदिर कार्य अहेवाल	-	३१
८. समाचार सार	डॉ. हेमन्त कुमार	३२

प्राप्तिस्थान

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
तीन बंगला, टोलकनगर
परिवार डाइनिंग होल की गली में
पालडी, अहमदाबाद - ३८०००७
फोन नं. (०७९) २६५८२३५५

प्रकाशन सौजन्य

कटारिया संघवी श्री मिश्रीमलजी नथमलजी परिवार
(नैनावा निवासी)
रत्नमणी मेटल्स एन्ड ट्युब्स लि. - अहमदाबाद

अवसरनो आनंद

तरुवरनी जेम श्रुतसागरनो विकास वांचनना छांये बेटेला मुसाफरोने शाता आपे छे. ए जाणी, माळीने आनंद ज थाय. छेल्ला केटलाक समयथी श्रुतसागरना माध्यमे श्रुतनी भक्ति करवानो अवसर सुविशेष मळी रह्यो छे. श्रुत अने श्रुतवान्नी भक्ति करवानो ज्ञानमंदिरनो आशय अने उद्देश रह्यो छे.

चैत्र वद -१ नो दिवस ज्ञानमंदिर माटे खरेखर आनंद अने उत्सवनो दिवस छे. आ दिवसे ज्ञानमंदिर परिवारे करेली विशिष्ट श्रुतोपासनाना प्रकाशननो त्रिवेणी संगम रचायो. चैत्र वद-१ने गुडीपडवानो तहेवार खरा अर्थमां ज्ञानमंदिर परिवार माटे नूतन वर्ष जेटलो आनंददायी बनी रहेशे एमां कोई शंका नथी.

अवसर पहेलो.

जेना शब्दोमां अतृप्तिनी तरस अने आसक्तिना अभिशापथी ग्रसित मानव चैतन्यने पूर्ण बनाववानी प्रचंड क्षमता छे.

जे शब्दोमां मानवनी साची आध्यात्मिक सिद्धिना मूळीयां धरबायेलां छे.

जेना पदोमां मानवनी मनोवृत्तिओने उर्ध्वगामी अने विराटमां पलटाववानी ताकात छे.

जेना शब्दो मनना दुष्परिणामोनो नाश करे छे. कषायोनो उपशम करे छे.

एवो शांतसुधारस ग्रंथ प्रकाशित थई रह्यो छे.

आ ग्रंथ महोपाध्याय श्री विनयविजयजी महाराजनी रचना छे. ए ग्रंथ उपर आधारित प्रवचनो पू. आचार्य श्री भद्रगुप्तसूरि म. सा.ना छे. बंत्रे महापुरुषोनी अभिव्यक्ति असरकारक छे. तो एमनी शैली वाचकोना आंतरतलने स्पर्श छे.

वात विनयविजयजी महाराजनी अने

विवेचन पू. आचार्य भद्रगुप्तसूरि म.सा.नुं.

वात अने विवेचननो सोना अने हीरा जेवो संगम शांतसुधारसनी उपादेयतामां वधारो करे छे. शांतसुधारसनो आ स्वाध्याय आपणी सर्व समस्यानुं समाधान छे. छेल्लां केटलांक वर्षोथी आ ज्ञानतीर्थ द्वारा विश्व कल्याण प्रकाशनना गुणसभर अने ज्ञानसभर पुस्तकोनुं पुनः संपादन-प्रकाशन थई रह्युं छे.

आ प्रवचनो त्रण भागमां प्रकाशित थई रह्यां छे. नजीकना समयमां श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र - कोबा तीर्थमां आ ग्रंथो मळी शकशे.

અવસર બીજો.

તારે તે તીર્થ, એ અર્થમાં આ જ્ઞાનમંદિર શ્રુતતીર્થ છે.

ચૈત્ર વદ - ૧ના દિવસે શ્રુતતીર્થ તરફથી સ્થાવર તીર્થ અને જંગમ તીર્થની ઉપાસના સ્વરૂપ રાસ પદ્માકરનો બીજો ભાગ પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે. આ સંપાદન દ્વારા આપણા વિસરાઈ ગયેલા ઇતિહાસ અને વારસાને સાહિત્યના માધ્યમે કાગળમાંથી બેઠો કરવાનો નમ્ર પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

આપણો ભવ્ય ભૂતકાળ ચૈત્યપરિપાટી જેવી રચનાઓમાં તો આજેય વર્તમાન છે. જિનાલયો અને જિનબિંબોની સંખ્યા, પ્રતિમા ભરાવનાર અને પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર જેવી કેટલીય અપ્રગટ વિગતોનો ઉલ્લેખ આ ચૈત્યપરિપાટી અને તીર્થ સ્તવનોમાંથી મળતો હોય છે. તો સાથે-સાથે આપણી પરંપરામાં થયેલા વિશિષ્ટ ગુરુભગવંતોના જીવનનો પરિચય પણ મળતો હોય છે.

સ્થાવર તીર્થોપાસના :- જ્ઞાનમંદિરમાં સંગૃહીત અપ્રકાશિત ઐતિહાસિક ચૈત્ય પરિપાટી, તીર્થ સ્તવનો આ વિભાગમાં સંગૃહીત છે.

જંગમતીર્થોપાસના :- આ વિભાગમાં અપ્રકાશિત નિર્વાણ સજ્જાઓ અને રાસનું સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે.

અવસર ત્રીજો

કૈલાસ શ્રુતસાગર ગ્રંથસૂચિનો ૧૪ અને ૧૫મો ભાગ આ જ દિવસે પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે.

કેટલોંગ પદ્ધતિમાં જેનું સ્થાન શિરમોર અને અગ્ર ક્રમાંકે રહ્યું છે. એવી અદ્યતન પદ્ધતિ દ્વારા કેટલોંગને માહિતી સભર બનાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. આ કાર્ય બે જાડા પૂઠા વચ્ચે દેખાય છે, એટલું સરલ નથી. આ કાર્ય ઉપર ત્રણ ઋતુના તડકા-છાંયા પડે ત્યારે એક ભાગનું દલ સંપન્ન થતું હોય છે. પંડિતવર્યો અને સહયોગી મિત્રોની એક સરખી લગન અને મહેનત વગર આવા વિશિષ્ટ સૂચિ કાર્યો સંપાદિત કે પ્રકાશિત થવા અસંભવ છે. આ ત્રણેય પ્રકાશનોનું વિમોચન પરમ પૂજ્ય શ્રુતોદ્ધારક પરમ શ્રદ્ધેય પૂજ્ય આચાર્યભગવંત શ્રી પદ્મસાગરસૂરિ મહારાજ સાહેબની પાવન નિશ્રામાં મુંબઈ નજીક લોઢા ધામ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ દરમ્યાન થવાનું છે.

પૂ. ગુરુભગવંતની નિશ્રા મલ્લવાથી પ્રકાશનના આ ત્રણેય અવસરમાં અનેરી અપૂર્વતા ભઠ્ઠી છે.

મહો. જયસાગરકૃત ચોવીશ જિન સ્તવન

હિરેન દોશી

જિન સ્તવના ગાન વિષયક કૃતિઓથી મધ્યકાલીન સાહિત્યનો યજ્ઞાનો છલોછલ છે. એ યજ્ઞાનાની કેટલીય કૃતિઓ આજે અપ્રકાશિત રહી છે. જિન સ્તવના એ મધ્યકાલીન કવિઓનો અત્યંત પ્રિય વિષય રહ્યો છે. એમાં મહેલા અહોભાવ મર્યા હૃદયનો મક્તિ ઉન્મેષ આપણા અહોભાવને પળ સબલો બનાવે છે.

આવી જ મવસમર હૈયાની રચના એટલે ચોવીશ જિન સ્તવન.

આમ તો આ કૃતિનો વિષય તીર્થકર સ્તવના છે, પરંતુ કવિએ તીર્થકર મગવંતોના ગુણોની સાથે એમનું નામ, માતા-પિતા, સ્થાન, અને લંચન જેવા માહિતીપરક વિષયોને પણ કવિએ કૃતિના માધ્યમે વળી લીધા છે.

કવિએ પોતે આ વાત કરતા ૨૫ કડીમાં જણાવી છે. કુલ ૨૮ કડીમાં કૃતિ વિસ્તરે છે. એમાં પ્રથમની બે ગાથા પ્રસ્તાવના સ્વરૂપ છે, જ્યારે છેલ્લી બે ગાથામાં જિન નામ-સ્મરણનું ફલ કથન, કૃતિનો રચના સમય, અને પોતાના નામની સાથે પોતાના ગચ્છ-ગુરુના નામનો નિર્દેશ કરે છે.

પ્રત પરિચય :-

જ્ઞાનમંદિરમાં આ કૃતિની પ્રત ૪૭૫૨૨ નંબર પર નોંધાયેલી છે. પ્રતની કિનારીનો મગ યવાઈ ગયો છે. આ પ્રતનું પરિમાણ ૨૩ x ૧૨ છે. ૧૮ લાઈનમાં ૩૮ અક્ષરો નોંધાયેલા છે. પ્રતમાં કડી ક્રમાંક માટે લાલ રંગ વપરાયો છે.

ચોવીશ જિન સ્તવન

સયલ જિણેસર પ્રણમું પાય, સરસતિસામંણ ઘો મતિ માય,
હિયડે સમરું શ્રી ગુરુ નામ, જ્યું મનવંછિત સીઝે કામ.	૧
ચોવીસે જિનવર માય-પિતા, નામ-ઠામ-લંચન જે હુંતા,
પાંચે બોલૈ કરું પ્રણામ, કરિસ સ્તવન મુંકી અમિરામ.	૨
પહિલા પ્રણમું રિચમ જિણંદ, નામિરાય-મરુદેવીનંદ,
ઁંચી કાયા ઘનુષ પાંચસૈ, વૃષમલંચન વનિતા વસૈ.	૩

बीजा अजित अयोध्या ठाम, गजलंछण प्रणमुं अभिराम, जितशत्रु-विजयाराणीपुत्र, जेणै जीता सगला शत्र.	४
तीजा संभव सुख दातार, सावत्थी नयरी अवतार, पिता जितारथ सेना माय, हयलंछन सोवन मै काय.	५
चोथा चिहुंगतगंजण सांम, विनि(नी)ता नयरी जेहनो ठाम, संबर पिता सिधारथ माय, कपिलंछण अभिनंदण राय.	६
समरुं सुमत जिणेसर देव, लंछण क्रौंच करै जसु सेव, नयरी जास भली कोसला, मेघ पिता माता मंगला.	७
कोसंबी नयरीधर राय, रांणी सुसिमा जेहनी माय, पद्मप्रभु छठो जिनराय, पद्मलंछण रक्तोत्पलकाय.	८
स्वस्तिकलंछण स्वामी सुपास, तूठो टालै गर्भावास, प्रतिष्ठ नरेसर पृथवी माय, वांणारसीनयरी वर टाय.	९
शसिलंछण चंद्रप्रभु देव, चोसठ इंद्र करै जस सेव, महसेन पिता माता लक्ष्मणा, नयरी जेहनी चंद्रायणा.	१०
काकंदीनयरी अभिराम, लंछण मगर सुविध जिन नांम, सुग्रीव पिता माता जसु रांम, पुष्कदंत बीजो तसु नाम.	११
शीतल सहिजै सुख-दातार, भदलपुर सांमी अवतार, दूढरथ राजा नंदा माय, श्रीवल्लंछण प्रणमुं पाय.	१२
श्रेयांस थुणीयै इग्यारमो, खडगीलंछण भावै नमो, सीहपुरी राजा श्रीविष्णु, माता जेहनी सुणीयै विष्णु.	१३
चंपा नयरी वसपु(पु)ज्य राय, जयादेवी रांणी जसु माय, वासुपूज्य जिन बारमो, महिषलंछन भावै नमो.	१४
कंपिलपुरराजा कृत्वर्म, श्यामा रांणी सदा सुधर्म शूवरलंछण सांमी विमल, तूठौ आपै पदवी अचल.	१५
अयोध्या नगरी उत्तम ठाम, अनंतनाथ सांमीनो नांम, सीहसेन पिता सुयशा माय, सीचांगोलंछण सुखदाय.	१६

श्रुतसागर - २७

७

- रतनपुरीराजा श्रीभांण, सुव्रता रांणी माता सुजांण,
मुगतपुरीनो सूधो साथ, वज्रलंछण प्रणमुं धर्मनाथ. १७
- शांतिनाथ सोलमो जिणंद, जास प्रसंसा करै सुरिंद,
मृगलंछण हथणापुर ठांम, विश्वसेन अचिरा मायनो नांम. १८
- कुंथनाथ पुहवी-परसिद्ध, तूठौ आपै अविचल रिद्ध,
सूर राजा माता जसू सिरि, लंछन छाग प्रवर गजपुरी. १९
- गजपुरनयर सुदरसण राय, देवी रांणी अरि जिन माय,
लंछण नंदावर्त प्रधानं, तीस धनुष सांमीनो मांन. २०
- मिथुलानयरी महिमा घणी, राजा कुंभ पुत्री तसु तणी,
प्रभावती रांणी तसु माय, कलसलंछन प्रणमुं मल्लि राय. २१
- राजग्रही राजा श्री सुमति, पद्मावती रांणीनो पुत्त
मुनिसुव्रत लंछन काछबौ, प्रणमुं भावै जिन वीसमो. २२
- विप्रा रांणी राजा विजय, मिथुलानयरी नृप जाण अजय,
नीलोत्पललंछन जसु संग, कनक-वर्ण नमिनो छै रांम(रंग). २३
- सौरीपुरस्वामी श्रीनेमि, मुक्तवधू जिण परणी खेम,
समुद्रविजय शिवादेवीनंद, संखलंछन प्रणमुं आणंद. २४
- अश्वसेन पिता वांमा माय, वांणारसीनगरी नागराय,
तेवीसमो जिणेंसर पास, प्रगट प्रभावै पूरै आस. २५
- श्री सिद्धारथ त्रिसला माय, कुंडनपुर लंछन मृगराय,
वर्धमांन जिन चोवीसमो, करजोडीनै भावै नमो. २६
- चोवीसे जिनवरना नांन, बोल्या सुध समरणना काम,
भव-भव मांनुं एहि ज सेव, बोधबीज साची जिण देव. २७
- संबत चवदैसैत्रांगवो, खरतरगछनायक अभिनवो,
श्री जिनभद्रसूरि सुपसाय पभणै जयसागर उवज्जाय. २८

॥ इति श्री चोवीस तीर्थंकर लंछन देहमांन
मातपिता स्तवन संपूर्ण ॥

ઠક્કુર કેરુ એક પરિચય

હિરેળ દોણી

ઠક્કુર કેરુ વિક્રમની ચૌદમી સદીના રાજમાન્ય જૈન શ્રાવકોમાં પ્રમુખ અને આદરણીય વ્યક્તિ હતા, શ્રી અને સરસ્વતીનો એનેરો સમન્વય એટલે શ્રાવક ઠક્કુર કેરુ,

રત્નપરીક્ષામાં જણાવ્યા અનુસાર ઠક્કુર કેરુ જિનેશ્વર ધર્મના પરમ ઉપાસક હતા. પોતાના માટે પરમજૈન અને જિહ્ણાદપયભત્તો વિશેષણ વાપરી જિનેશ્વર ભગવાનના ધર્મ પ્રત્યેનો અવિહ્વડ અનુરાગ પ્રગટ કર્યો છે.

સિરિમાલકુલત્તંસો ઠક્કુર ચંદો જિણિંદપયમત્તો,

તસ્સંગરુહો ફેરુ જંપઙ્ગ રચણાણ માહમ્મં ॥૨॥ (રત્નપરીક્ષા)

એમના જીવન પરિચયને પ્રકાશિત કરતા ઉલ્લેખો ગુર્વાવલી સિવાય પ્રાયઃ કોઈ જગ્યાએ પ્રાપ્ત થતા નથી, કૃતિઓમાં આપેલા સંક્ષિપ્ત આત્મ-પરિચય અનુસાર શ્રાવક ઠક્કુર કેરુ શ્રીમાલ જ્ઞાતીય ધાંધીયા (ધંધ)કુલીય શ્રેષ્ઠિ ઠક્કુર કાલિય (કલશ)ના પૌત્ર અને ઠક્કુર શ્રેષ્ઠિ શ્રી ચંદના પુત્ર કન્નાણા નગરના (કન્યાનયન)નિવાસી હતા.

સિરિ ધંધકુલે આસી કન્નાણપુરમ્મિ સિટ્ઠિ કાલિયઓ,

તસ્સુવ ઠક્કુર ચંદો ફેરુ તસ્સેવ અંગરુહો ॥૧૩૧॥ (રત્નપરીક્ષા)

રત્નપરીક્ષા ગ્રંથની ૧૩૨મી ગાથામાં જણાવ્યા અનુસાર એમના પુત્રનું નામ હેમપાલ હતું, પુત્રના બોધાર્થે એમણે રત્નપરીક્ષા ગ્રંથની રચના કરી, તેમજ ભ્રાતૃ અને પુત્રના બોધ માટે દ્રવ્યપરીક્ષા નામના ગ્રંથની રચના કરી હતી. [શ્રી કેરુ એમના ભાઈ કરતા ઉંમરમાં જ્યેષ્ઠ હોવાનું કલ્પી શકાય છે. જો શ્રી કેરુ નાના હોત તો, અવશ્ય વડિલબંધુ તરીકેનો ઉલ્લેખ પ્રાપ્ત થાત. ?]

તેણિહ રચણપરિવ્હા વિહિયા નિયતણય હેમપાલકણ,

કરમુણિગુણ સસિ(૧૩૭૨)વરિસે અત્લાવદી વિજયરજ્જમિ ॥૧૩૨॥

(રત્નપરીક્ષા)

એવં દવ્વપરિવ્હં દિસિમિત્તં ચંદતણયફેરેણ,

મણિય સુય-બંધવત્થે તેરહ પ્ણહત્તરે વરિસે ॥૧૪૧॥(દ્રવ્યપરીક્ષા)

બાગડદેશની નજીક રહેલ કન્નાણા(કન્યાનયન)માં શ્રીમાલોની સંખ્યા સૌથી

શ્રુતસાગર - ૨૭

૧

અધિક હતી, ત્યાંના શ્રીમાલો ખરતરગચ્છીય સુવિહીત આચાર-સંપન્ન આચાર્યો અને મુનિજનોના અનુયાયી હતા, ઠક્કુર ફેરુને ખરતરગચ્છીય આચાર્ય જિનપ્રબોધસૂરિ, જિનચંદ્રસૂરિ, દાદા જિનકુશલ સૂરિ, અને વાયનાચાર્ય રાજશેખર(પદ્મીથી આચાર્ય રાજશેખરસૂરિ) જેવા માર્તણ્ડ વિદ્વાનોનો સહવાસ અને ઉપનિષદ્ પ્રાપ્ત થયું હતું, શક્ય છે, એમના સાંનિધ્યમાં ઠક્કુર ફેરુને વિદ્યાભ્યાસ વિગેરે સંપન્ન થયું હોય

ઠક્કુર ફેરુ યુગપ્રધાન આચાર્ય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિજીના અનન્ય ભક્ત હતા.

ઠક્કુર ફેરુ યુગપ્રધાન ચોપાઈમાં પોતાના ગુરુજનની સ્તુતિ કરતાં જણાવે છે કે સદ્ગુરુની પરંપરામાં થયેલા જિનચંદ્રસૂરિજીને જે માને છે, પૂજે છે, આરાધે છે. એ શાશ્વત મુક્તિ રમણીની સાથે આનંદ કરે છે. અર્થાત્ અચિરાત્ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે.

ઠક્કુર ફેરુ પોતાના ગુરુદેવશ્રીની સ્તુતિ સ્વતંત્ર રીતે કાંઈક આ રીતે કરે છે.

જિણ પબોહ ગુરુરાય ચલણ પંકય વર અલિવલુ,
નવ વિહ જિવદય કરણુ ભયણ ગય સિંહ મહાબલુ,
ચંદુજ્જલુ ગણ વિમલુ કિત્તિ વસ દિસિહિ પસિદ્ધુ,
દવણુ પગંદિય ચ કસાય ગુણ ગણિહિ સમિદ્ધુ,
સૂરિન્દુ પગયપ્પય જગ સહિહિ વંછિહિ સુહિયણ નિસનરહુ,
રિહમંત રંગમય અવહરણુ પય પદમવ્ખરિ ગુરુ સરહુ ।।૧।।

એમની સૌ પ્રથમ રચના યુગપ્રધાન ચોપાઈ છે. વિ.સં.૧૩૪૭માં મહા મહિને યુગપ્રધાન આચાર્ય જિનચંદ્રસૂરિજીના શિષ્ય વાયનાચાર્ય રાજશેખર ગણિ કન્નાણા પધાર્યા, ત્યારે વાયનાચાર્ય રાજશેખર ગણિની પાસે પોતાના વતન કન્નાણામાં જ પ્રાકૃત-અપભ્રંશ પ્રધાન ૨૯ ગાથામાં યુગપ્રધાન ચોપાઈની રચના કરી.

આ વાત યુગપ્રધાન ચોપાઈમાં આલેખાઈ છે.

તેરહ સડ્તાલહ(૧૩૪૭) મહમાસિ, રાયસિહર વાણારિય પાસિ,
ચંદ તણુભવિ હ્ય ચહપર્હય, કન્નાણહ ગુરુભત્તિહિ કહિય ।।૨૭।।

(યુગપ્રધાન ચતુઃપદિકા)

શ્રાવક ઠક્કુર ફેરુના જન્મ અને મૃત્યુની કોઈ ચોક્કસ સંવત્ ઇત્યાદિ પ્રાપ્ત થતી નથી.

એમના દ્વારા પ્રાપ્ત થતી કૃતિઓનો આંશિક પરિચય

વિ. સં. ૧૩૭૨માં વિજયાદશમીના દિવસે પ્રાકૃતમાં ૨૦૫ ગાથાઓમાં વાસ્તુશાસ્ત્ર સંબંધી વાસ્તુસાર નામના ગ્રંથની રચના કરી, ગૃહ-પ્રકરણ, બિંબ-પરીક્ષા, અને પ્રાસાદ-પ્રકરણ એમ ત્રણ ખંડમાં વિભાજિત વાસ્તુસાર મધ્યકાલીન શિલ્પશાસ્ત્ર અને તત્કાલીન શૈલી ઉપર નવો જ અભ્યાસ આપે છે. તો વિ. સં. ૧૩૭૫માં ૧૪૯ ગાથાઓમાં ભારતીય સાહિત્યના અદ્ભૂત ગ્રંથ સમાન દ્રવ્યપરીક્ષા (મુદ્રાશાસ્ત્ર સંબંધી) ની રચના કરી. ગણિત વિષયક ગણિતસાર નામના મહત્વપૂર્ણ ગ્રંથની ૩૧૧ ગાથામાં રચના કરી, ખરતરગચ્છીય મુનિશ્રી ક્રાંતિસાગરજી મહારાજે ઠક્કુર કેરુના નામે ભૂગર્ભપ્રકાશ (વિ. સં. ૧૩૭૬, શ્લોક ૩૧ ભાષા સંસ્કૃત) નામનો એક ગ્રંથ પણ ઉલ્લેખિત કર્યો છે. જે હજુ સુધી ક્યાંયથી પ્રાપ્ત થયો નથી. ઠક્કુર કેરુની રચનાઓ પ્રાકૃત પ્રધાન રહી છે. માત્ર યુગપ્રધાન ચોપાઈની ભાષામાં પ્રાકૃત અને અપ્રભંશની છાંટ ઉતરી આવી છે. એમની કૃતિઓમાં વર્ણવેલ વિષય લોકોપયોગી અને લોકવ્યવહાર પ્રધાન હોવાથી ઠક્કુર કેરુએ પ્રાકૃત ભાષાની બહુ સરળ શૈલીનો જ ઉપયોગ કર્યો છે.

ઠક્કુર કેરુ કમ્પાઝાના નિવાસી હતા, પરંતુ પાછળથી દિલ્લીમાં આવીને રહ્યા, ઠક્કુર કેરુ અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીના રાજ્યદરબારમાં ઉચ્ચ-પદે પ્રતિષ્ઠિત હતા, અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીના કોશાગારનો કાર્યભાર ઠક્કુર કેરુ સંભાળતા હતા, આ વાત એમણે દ્રવ્યપરીક્ષા અને રત્નપરીક્ષા નામના ગ્રંથની રચનાના પ્રારંભમાં જણાવી છે. દ્રવ્યપરીક્ષા ગ્રંથના ઉલ્લેખાનુસાર દિલ્લીની ટંકશાળમાં કામ કરતાં કરતાં મુદ્રાઓ(દ્રવ્ય)ના અનુભવના આધારે અને રત્નપરીક્ષા ગ્રંથના ઉલ્લેખ અનુસાર અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીના રત્નાગારમાં રત્નોનું પોતાની આંખે કુશળ પરીક્ષકો દ્વારા રત્નના યથાર્થ સ્વરૂપ અને શ્રેષ્ઠતાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને, રત્નોની વિવિધ પ્રકારે પરીક્ષાઓ કરી, એની સત્યતાની ખાતરી કરીને એમાંથી મળેલા અનુભવોને આધારે આ ગ્રંથોની રચના કરી છે.

જે નાળા મુદ્દાઈં સિરિ ઢિલ્લિય ટંકસાલ કજ્જઠિઐ,
અણુમૂય કરિવિ-પત્તિહ વન્હિ મુહે જહ પયાહ ધિયં ॥૨॥

(દ્રવ્યપરીક્ષા)

અલ્લાવદીળકલિકાલ ચક્કવદિટ્સ કોસમજ્જ્ઠથં,
રયણાયરુ વ્વ રયણુચ્ચયં ચ નિયદિટ્ઠિઐ દટ્ઠું ॥૪॥

(રત્નપરીક્ષા)

૬૬૬૨ ફેરુની અન્ય રચનાઓ

કૃતિનું નામ	રચના કાલ	ભાષા	ગાથા	વિષય
યુગપ્રધાન ચૌપાઈ	વિ. સં. ૧૩૭૪	પ્રાકૃત- અપભ્રંશ	૨૧	સ્તુતિ
જ્યોતિષસાર	વિ. સં. ૧૩૭૨	પ્રાકૃત	૨૪૨	જ્યોતિષ
વસ્તુસાર પ્રકરણ	વિ. સં. ૧૩૭૨	પ્રાકૃત	૨૮૨	શિલ્પસ્થાપત્ય
રત્નપરીક્ષા	વિ. સં. ૧૩૭૨	પ્રાકૃત	૧૩૨	રત્નવિજ્ઞાન
ઘાતૂત્પત્તિ પ્રકરણ	-	પ્રાકૃત	૫૭	ઘાતુવાદ
દ્રવ્યપરીક્ષા	વિ. સં. ૧૩૭૫	પ્રાકૃત	૧૪૯	મુદ્રાશાસ્ત્ર
ગણિતસાર	-	પ્રાકૃત	૩૧૧	ગણિત
ભૂગર્ભપ્રકાશ	વિ. સં. ૧૩૭૬	સંસ્કૃત	૭૫	ભૂગર્ભશાસ્ત્ર

યુગપ્રધાન ગુર્વાવલિમાં શ્રાવક ઠક્કુર ફેરુનો એક પ્રસંગ મળે છે.

નાગોરમાં વિ. સં. ૧૩૭૫માં વૈશાખ વદિ આઠમના દિવસે શ્રાવક ઠક્કુર અચલસિંહે તીર્થયાત્રામાં કોઈ અવરોધ કે અટકાવ ન કરી શકે એ હેતુથી મહાપ્રતાપી બાદશાહ કુતુબુદીન સુલતાન પાસેથી તીર્થયાત્રાનું ફરમાન પ્રાપ્ત કર્યું.

તીર્થયાત્રા માટે દરેક સંઘોમાં પત્રિકાઓ મોકલી, ઠેક-ઠેકાણેથી શ્રાવકો આચાર્ય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિના સાનિધ્યમાં નાગોરમાં એકત્રિત થયા, શુભ મુહૂર્ત સકલ શ્રી સંઘે હસ્તિનાપુર અને મથુરાની યાત્રાનો પ્રારંભ કર્યો, આ સંઘમાં શ્રીમાલવંશના શ્રાવકો અને ઉકેશવંશના અસંખ્ય શ્રાવકો જોડાયા.

શ્રી ફેરુએ પણ શ્રી સંઘ સાથે હસ્તિનાપુરની તીર્થયાત્રા કરી, ત્યાંથી સંઘે મથુરા તીર્થ તરફ પ્રયાણ કર્યું, દિલ્લી નજીક તિલપથ નામના સ્થાનમાં સંઘે વિશ્રામ કર્યો, આચાર્ય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિ મહારાજનો પ્રભાવ સહન ન થવાથી, દ્રમકપુરીય કોઈક આચાર્ય મહારાજે બાદશાહ કુતુબુદીનને કાન ભંભેરણી કરી, કે આચાર્ય જિનચંદ્રસૂરિ તમારી આજ્ઞા વગર સોનાનું છત્ર ધરાવે છે, અને સોનાનાં સિંહાસન ઉપર બેસે છે. આ વાત સાંભળી મલેચ્છ સ્વભાવી બાદશાહે સંઘને રોકી, બધાને કેદ કર્યા. બાદશાહે આચાર્ય મહારાજ અને સાથે રહેલા

૧. (મુનિ શ્રી કાંતિસાગરજીના લેખમાંથી સાભાર)

૧૨

અપ્રેલ - ૨૦૧૩

સંઘની તપાસ કરી, પણ વાત સાચી ન નીકળતાં કુતુબુદીને દીવાનને આદેશ આપ્યો કે આવી ખોટી વાત કરનાર દંડને પાત્ર છે, એમને દંડ આપો.

રાજના માણસોથી પકડાઇ જવાના ડરે ગુપ્તસ્થાનમાં સંતાયેલા ચૈત્યવાસી દ્રમકપુરીય આચાર્યને રાજપુરુષો પકડી, રાજસભામાં હાજર કર્યા, સાચું પૂછવામાં આવતાં જવાબ ન આપી શકવાથી અધિકારી જનોએ આચાર્ય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિ તેમજ લાખ્ખો હિંદુ-મલેચ્છ વિગેરે સભાસદોની હાજરીમાં જ લાકડીના પ્રહાર, મુઠ્ઠીના પ્રહારથી દંડ ફટકારી, બંદીખાનામાં નાંખી દીધા, બાદશાહ તરફથી આ. જિનચંદ્રસૂરિને સ્વેચ્છ વિહારની અનુમતિ પ્રાપ્ત થઇ. પણ આ બનાવથી આ. જિનચંદ્રસૂરિજીને બહુ માનસિક પરિતાપ થયો.

દયાળુ સ્વભાવના આચાર્ય મહારાજે દ્રમકપુરીય આચાર્યને છોડાવવા માટે સાધુરાજ તેજપાલ, ખેતસિંહ, સંઘપતિ ઠક્કુર અચલસિંહ, તેમજ ઠક્કુર ફેરુ આદિને બોલાવ્યા, દ્રમકપુરીય આચાર્યને છોડાવ્યા વગર આ સંઘ આગળ નહી વધે, માટે દ્રમકપુરીયાચાર્ય ને છોડાવી લાવો, એવો નિશ્ચય જણાવ્યો ત્યારે સાધુરાજ તેજપાલ, ઠક્કુર અચલસિંહ, અને ઠક્કુર ફેરુ વિગેરે પ્રધાન શ્રાવકોએ દ્રમકપુરીય આચાર્યને છોડાવી પૌષ્પશાળામાં ઉતાર્યા.

આ ઘટના ઉપરથી એક વાત સ્પષ્ટ થાય છે. કે સુલતાન કુતુબુદીનની રાજ્ય સભામાં ફેરુનું સ્થાન બહુ આદરપૂર્ણ અને વિશિષ્ટ હતું. ગુર્વાવલીમાં ફેરુનો છેલ્લો ઉલ્લેખ વિ. સં. ૧૩૮૦નો મળે છે.

ગુર્વાવલીમાં જણાવ્યા અનુસાર દિલ્લી-નિવાસી, શ્રીમાલ કુળમાં જન્મેલા, જિનશાસનની શોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરનાર શેઠ સાધુ હરુના દિકરા સાધુ રયપતિએ શત્રુંજય-ગીરનાર આદિ તીર્થયાત્રાનો સંઘ કાઢ્યો હતો.

આ સંઘના વર્ણનમાં દિલ્લી નિવાસી મુખ્ય શ્રાવકોની નામાવલીમાં પણ ઠક્કુર ફેરુનો નામોલ્લેખ મળે છે. એટલે ઠક્કુર ફેરુ વિ. સં. ૧૩૮૦ સુધી નિશ્ચિત પણે હયાત હતા.

સૌ-પ્રથમ ઠક્કુર ફેરુને સાહિત્ય જગતમાં લાવવાનું પુણ્યકાર્ય મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઇ એ કર્યું, જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ (વિ.સ.૧૯૮૯માં પ્રકાશિત)માં પેજ નં.૪૩૧-૪૩૨ પર ઠક્કુર ફેરુનો ઉલ્લેખ મળ્યો.

શ્રી દેસાઇના મંતવ્ય અનુસાર ઠક્કુર ફેરુએ જ્યોતિષસાર, દ્રવ્યપરીક્ષા, અને રત્નપરીક્ષાની રચનાની સાથે તેના પર વૃત્તિઓ પણ કરી.

આમ શ્રી ફેરુ વિક્રમની ૧૪મી સદીમાં એક વિશિષ્ટ શ્રાવક-શ્રમણોપાસક

શ્રુતસાગર - ૨૭

૧૩

હતા, આચાર્ય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિ મહારાજના અગ્રગણ્ય શ્રાવકોમાં એમનું સ્થાન હતું. પોતાના હૃદયમાં રહેલું આત્મીય ગુરુભગવંત પ્રત્યેનું બહુમાન યુગપ્રધાન ચોપાઈના શબ્દોમાં ઉતરી આવ્યું છે.

પોતાના ભાઈ અને પુત્રના બોધ માટે કરેલી દ્રવ્યપરીક્ષાની રચનાથી શ્રી કેરુનું સ્વજન-વાત્સલ્ય પણ જણાઈ આવે છે. તત્કાલીન શાસકો ઉપર માત્ર આચાર્ય ભગવંતોનો જ નહીં પણ શ્રી કેરુ જેવા વિશિષ્ટ કોટિના શ્રાવક જનનો પણ અનોખો પ્રભાવ રહ્યો છે. એ શ્રી કેરુના જીવન પ્રસંગથી જાણી શકાય છે.

જિનાજ્ઞા વિરૂદ્ધ કાંઈ પણ લખાઈ ગયું હોય તો મિચ્છામિદુક્કડમ્ માંગુ છું.

અભિપ્રાય

તમારા તરફથી મોકલેલ શ્રુતસાગરના અંકો મળ્યા. શ્રુતસાગરમાં વિશેષ લેખો, ઐતિહાસિક પ્રશસ્તિ- પુષ્પિકાઓ, હસ્તપ્રત ઉપરથી કૃતિ સંપાદન હત્યાદિ ઘણી સુંદર સામગ્રીઓનો સંગ્રહ થયો છે. આવું જ પ્રકાશન ભવિષ્યમાં સંસ્થા દ્વારા થયા કરે એ જ શાસનદેવને અભ્યર્થના.

આચાર્ય શ્રી સોતચંદ્રસૂરિ

શ્રી સંચાલક ગણ! ધર્મલાભ

તમારું જ્ઞાનમંદિર અમારા જેવા લોકોને બહુ જ ઉપયોગી થાય છે, થતું રહ્યું છે, તે બદલ તમને બધાયને લાખ લાખ ધન્યવાદ ઘટે છે. શ્રુત ઉપાસનામાં સહયોગ કરીને આ સંસ્થા દ્વારા તમે સહુ ઘણી કર્મનિર્જરાના ભાગી થાવ છો. અસ્તુ

આચાર્ય શ્રી શીલચંદ્રસૂરિ

શ્રુતસાગર સંપાદકશ્રી! ધર્મલાભ

છત્રધર પૃષ્ઠભાગમાં હોય એવા વિરલ જોવા મળે તેવા ફોટોગ્રાફ્સ જોવા મળ્યા.

શ્રુતસાગરમાં સુંદર સામગ્રી પીરસાય છે. ધન્યવાદ!

આચાર્ય શ્રી ભુલિચંદ્રસૂરિ

કેટલીક પ્રતિલેખન પુષ્પિકાઓ

હિરેન દોશી

વિક્રમની ૧૭ મી સદીની કેટલીક પુષ્પિકાઓ અત્રે પ્રસ્તુત છે. આ પ્રતિલેખન પુષ્પિકાઓ જ્ઞાનમંદિરમાં સંગૃહીત પ્રતોના આધારે અહીં પ્રગટ થાય છે. આ પ્રતિલેખન પુષ્પિકાઓ પ્રાયઃ ક્યાંય નોંધાયેલ નથી. પ્રતિલેખન પુષ્પિકાઓનો ઐતિહાસિક સામગ્રીમાં નોંધ-પાત્ર ફાળો રહ્યો છે. પુષ્પિકાઓના આધારે ઐતિહાસિક તથ્યોને ઉજાગર કરવાના આશયથી જ શ્રુતસાગરના ૨૫ મા અંકમાં કેટલીક પ્રતિલેખન પુષ્પિકાઓ એના સાર સાથે પ્રસ્તુત કરી હતી. આ અંકમાં મૂળ પુષ્પિકાઓ જ ઉતારી છે. પુષ્પિકાઓમાં મળતી નોંધ અને તથ્યોનો વિશેષ પરિચય વાચકોએ સ્વયં મેળવી લેવો.

૧. મેઘકુમાર સ્વાધ્યાય, પત્ર સંખ્યા - ૪, પ્રત ક્રમાંક - ૩૯૬૫૩

સકલવાચકશિરોમણિ પંડિત શ્રી ૨૧ મહોપાધ્યાય શ્રી ૨૧ માનુચંદ્રગણિ શિષ્ય સકલ પંડિતશ્રી ૨૧ શ્રીશ્રીશ્રી દેવચંદ્રગણિ ભ્રાતૃ વિવેકચંદ્રગણિ શિષ્ય પંડિત શ્રીશ્રીશ્રી તેજચંદ્રગણિ ભ્રાતૃ પંડિત શ્રીશ્રીશ્રી જિનચંદ્રગણિ શિષ્ય ગણિ જીવનચંદ્રેણ લિખિતં ॥ ॥મુનિ દાનચંદ્રલિખિતં ॥ ॥શ્રાવિકા અગરબાઈ પઠનાર્થ ॥

૨. ઉર્ધ્વ-અધોલોક પરિમાણ વિચાર,

પત્ર સંખ્યા - ૧, પ્રત ક્રમાંક - ૪૩૦૫૩

॥ નંદાતરિક્ષર્તુશાક વર્ષે (૧૬૦૯) તૈષાદ્યપક્ષે દશમી શુભાહ્નિક શ્રિયાયુતો જેસલમેરદુર્ગે વિચારપત્ર લિલિખે વૃષા(ષી?)ય ॥ શ્રી જિનમાણિક્યસૂરિવિજયનિ શ્રીવિજયરાજોપાધ્યાયાંતેવાસિના પદ્મમંદિરેણ સા. ધર્મસિદ્ધિગણિની કૃતે ॥

૩. સમ્યક્ત્વસ્તવન સહ બાલાવબોધ,

પત્ર સંખ્યા - ૪, પ્રત ક્રમાંક - ૪૪૪૩૨

॥ સંવત્ ૧૬૧૪ વર્ષે આસાદવદિ ૧૫(૩૦) દિને બૃહસ્પતિવારે શ્રીચરતરગચ્છે શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ વિજયરાજ્યે વા. શ્રીગુણશેખરગણિ શિષ્ય પં. જયવિજયગણિના લિખતા ॥ ॥ પ્રતિરીયં સાધ્વી દયામંજરિગણિની શિષ્ય સાધ્વી વિજયલિ(લ)ક્ષ્મી વાચનાર્થ ॥ ॥શ્રીરસ્તુલેખકસ્ય ॥

૪. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર બૃહદ્ભૂતિ, પત્ર સંખ્યા - ૨૩૭, પ્રત ક્રમાંક - ૧૪૧

સંવત્ ૧૬૧૬ વર્ષે આસોસુદિ વિજયદશમી દિને સોમવાસરે શ્રવણનક્ષત્રે શ્રીઅલવરગદ

महादुर्गे श्रीबृहत्खरतरगच्छे धीश्वर श्रीश्रीश्री ४ जिनचंद्रसूरिविजयराज्ये श्रीजिनभद्रसूरिगुर्वान्वये श्रीजिनचंद्रसूरि शिष्य महाभाग्यभूषित भालस्थललब्ध-
निरुपमज्ञानबल श्रीश्रीश्रीरत्नसागरोपाध्याय शिष्यलेश वाचनाचार्य चारित्रमेरुगणि-
नामुपदेशेन श्रीअलवरपुरवासतव्य ऊकेशवंशीय छजलांणीगोत्रीय सा. सिउधर
भार्या पुण्यप्रभाविकाश्राविका पेशाही निज भगिनी श्रा. चाउं पुण्यार्थ
श्रीउत्तराध्ययनबृहद् टीका लेखिता ॥ विहारिता च सा विबुधनजनैर्वाच्यमाना ॥
॥ चिरं नंदतु ॥ ॥ लेखिता प्रतिरियं तावत् यावच्चंद्र दिवाकरौ ॥
॥ यावज्जैनैर्द्रघम्मोऽयं वाच्यामाना च नंदतु ॥

५. श्रीजीवविचार बालावबोध (अपूर्ण),

पत्र संख्या - १, प्रत क्रमांक - ४८५८१

॥ संवत् सोलसतरोत्तर (१६१७) वर्षे वैशाखसुदि अष्टमी बुधे पूज्य
उपाध्यायश्रीश्रीश्रीविनयमंडनगणींद्र शिष्य पंडित सौभाग्यमंडनगणि लखितं
श्री राजनगरे श्रीउसवालज्ञातीय लघुशाखायां सा. नाना भार्या श्राविका
नारिंगदे पुत्री श्राविका गांगबाई पठनार्थ ॥

६. ऋषिमंडल स्तोत्र, पत्र संख्या - १, प्रत क्रमांक - ५०५८६

॥ संवत् १६३० वर्षे कार्तिकमासे शुक्लपक्षे अष्टम्यां तीथौ भूमवासरे श्रीधानोध
बंदिरे लिखितमिदं ॥ संघपती रूपसी सुत भीमराजेन श्री तपागच्छनायक
भट्टारकपुरंदरसुंदर श्री५श्री हीरविजयसूरीश्वर आचार्य श्री५श्री विजयसेनसूरि
बहुपरिवारे सयुंत विजयराज्ये पं. श्रीजगर्षिगणि शिष्य ऋषि श्रीविजयमुनि
पठनार्थमिदमलेखि परोपकाराय ॥

७. चौपाइ संग्रह, पत्र क्रमांक - ३५, प्रत क्रमांक - १४१८५

॥ सं. १६४५ वर्षे आसाढवदि ४ मंगलवासरे पिफलगवे भ. श्रीश्रीश्री भावसुंदरसूरि
तत्पट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरि तत्शिष्येन लपी(लीपि)कृता ॥ ॥साकडिग्राम
मध्ये लखितं ॥

८. अभयकुमार चौपाइ, पत्र संख्या - १४, प्रत क्रमांक - २०३६५

संवत् १६६६ वर्षे आसू(सो)सुदि १० गुरुवारे श्रीबृहत्खरतरगच्छे
युगप्रधानजिनचंद्रसूरिविजयराज्ये श्रीसागरचंद्रसूरि शाखायां तत्शिष्य वा.
श्रीमहिमराजगणि तत्शिष्य वा. श्री सोमसुंदरगणि तत्शिष्य वा. साधुलाभगणि

१६

अप्रैल - २०१३

तत्शिष्य वा. चारुधर्मगणि तत्शिष्य मुख्यवाचनाचार्य श्रीसमयकलशगणिवराणां-
मंतेवासी पं. श्रीधर्मगणि लिखितं ।। शिष्यमुख्य चिरं मानसिंह पठनार्थं शुभं
भवतु ।। सिणलीमध्ये लीपि चक्रे ।।

९. शालिभद्ररास, पत्र संख्या-६, प्रत क्रमांक - १३८१७

।। संवत् १६७५ वर्षे मार्गशीर्षे सित ७ शनिवारे झालावाडि देशे मालवाणि
ग्रामे पंडित श्रीपुत्री संघविजयगणि चरणारविंदषट्पदायमान गणि
देवविजयोऽलिखत् ।।

१०. पार्श्वनाथ चरित्र, पत्र संख्या - १९७, प्रत क्रमांक - १२३६२

।। संवत् १६८१ वर्षे आश्विनी सिताष्टम्यां भृगुवासरे पुष्पनक्षत्रे
श्रीमत्तपागणगणनिकाशननभोमणि सकलभट्टारकशिरोमणि श्रीमत्साह कमा
कुलसदनमणि निजयशोभरनिर्जितनिशामणि भट्टारक श्रीपुत्री विजयसेनसूरीश्वर
शिष्य पंडित श्री संघविजयगणि शिष्य गणि देवविजयो लिलेख ।।
।।स्ववाचनाय ।।

११. षट्पंचाशिका बालावबोध, पत्र संख्या - ८, प्रत क्रमांक - १३५१३

तपागच्छाधिराज परमगुरु भट्टारक श्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्री विजयसेनसूरीश्वराणां
विजयराज्ये महोपाध्याय श्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्री मुनिविजयगणि शिष्य
वाचकचक्रचक्रवर्तिभालतिलकायमान तपागच्छगणनांगण नभोमणि महोपाध्याय
श्रीश्रीश्रीश्रीश्री देवविजयगणि विरचित श्रीअर्हन्नामसहस्रसमुच्चये दशमोधिकार ।।
संपूर्ण ।। शिष्य गणि धर्मविजयेन लिपीकृता परोपकाराय श्री सूरति बंदिरे ।।
।। संवत् १६९५ वर्षे चैत्रवदि ३ बुधे सुश्रायिका पुण्यप्रभाविका श्रायिका
तेजबाई पठनार्थम् ।।

१२. साधारणजिन स्तवन सह अवचूरी,

पत्र संख्या - ४, प्रत क्रमांक - २९५२१

।। सं.१६९७ चैत्रसुदि २ बुधे श्रीअंचलगच्छेश श्री ५ कल्याणसागरसूरीद्रविजयिनि
राज्ये श्रीपालीताणाशाखायां श्रीकमलशेखरवाचकानां शिष्य श्रीसत्यशेखर-
वाचकप्रवराणां शिष्य दक्षवाचनाचार्य श्रीविवेकशेखरगणि परमगुरुणामंतेवासि
वा. श्रीविजयशेखरगणि शिष्य विद्याशेखर कृते लिखितं ।।

દેવાનંદિત ગચ્છની એક ધાતુપ્રતિમાનો લેખ

આચાર્ય શ્રી સોમચંદ્રસૂરિ

સાધુ ભગવંતોને સંસ્કૃત, પ્રાકૃત વિગેરેના અધ્યયનની જેમ વિહાર પણ એક અધ્યયન માટેનું સાધન છે. જુદા-જુદા ક્ષેત્રોમાં વિહાર કરતા જુદા-જુદા સ્વભાવની વ્યક્તિઓનો, તે-તે ક્ષેત્રની બોલી-રહેણીકરણીનો, તેમજ સાંસ્કૃતિક વારસાનો પરિચય ધાય છે. પ્રસ્તુત લેખમાં વિહાર દરમ્યાન વિભિન્ન ચૈત્યોના દર્શન કરતા જે અભ્યાસ યોગ્ય નોંધો મળી તે વિદ્વદ્વર્ગના ઉપયોગને માટે રજુ કરીશું. તેમાં સૌ પ્રથમ દેવાનંદિતગચ્છ સંબંધિ ઐતિહાસિક ધાતુપ્રતિમા લેખ જોઈશું.

દેવાનંદિતગચ્છ :- આ ગચ્છની શરૂઆત ક્યારે થઈ તેની સ્પષ્ટ નોંધ ક્યાંય મળતી નથી પરંતુ પૂ. ત્રિપુટી મહારાજ 'જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૨' માં પ્રસ્તુત ગચ્છ સંબંધી જે વિગત નોંધે છે તેનો વાચકોની જાણ માટે અક્ષરશઃ ઉતારો કર્યો છે. 'આ ગચ્છનાં દેવાનંદિત અને દેવાનંદ એમ ૨ નામો છે. પુષ્પિકાઓમાં આ ગચ્છ માટે શ્વેતાંબર મહાગચ્છ મહાવીર પ્રણિત નંદિતગચ્છ એવું વિશેષણ મળે છે. આથી નક્કી થાય છે કે આ ગચ્છ શ્વેતાંબરગચ્છ છે.

આની ઉત્પત્તિ માટે સ્પષ્ટ કોઈ હકીકત મળતી નથી એટલે વિશે સંશોધન કરવાની જરૂર છે. આમ છતાં આ ગચ્છ માટે અમે ચાર અનુમાન કર્યા છે.

૧. વનવાસી ગચ્છના અંતિમ આચાર્ય શ્રીવિમલચંદ્રસૂરિના ગુરૂભાઈના શિષ્યની પરંપરામાં દેવાનંદગચ્છ વડગચ્છનો સગોત્રીય ગચ્છ હશે.
૨. આચાર્ય ઉદ્યોતનસૂરિએ વડ નીચે એક જ મુહૂર્તમાં ૮ સાધુઓને આચાર્ય પદવી આપી તે પૈકીના એક આચાર્યની આ પરંપરા હશે.
૩. દેવાનંદગચ્છ અને દેવાચાર્યગચ્છ એક હશે. આ રીતે પણ દેવાનંદગચ્છ વડગચ્છનો અગોત્રીય હશે.
૪. આચાર્ય અભયદેવસૂરિની પરંપરામાં ૪૧મી પાટે આચાર્ય દેવાનંદ થયા છે તેમના નામથી તે ગચ્છ હશે.'

જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ (સંપા. જિનવિજયજી) સંગ્રહમાં દેવાનંદિતગચ્છના ઉલ્લેખવાળી ૨ પુષ્પિકાઓ*છે તે સિવાય પ્રાયઃ ધાતુ પ્રતિમા લેખસંગ્રહોમાં આ ગચ્છના ઉલ્લેખવાળા કોઈ લેખો હશે ખરા. આવી થોડી સામગ્રી એકત્રિત કરી આ ગચ્છ સંબંધી વિશેષ માહિતી મેળવી શકાય.

પ્રસ્તુત લેખ ટાણાના ચંદ્રપ્રભસ્વામીના ચૈત્યની ધાતુ પ્રતિમાનો છે. લાંછન

૧૮

અપ્રેલ - ૨૦૧૩

પ્રાયઃ ઘસાઈ ગયુ છે. છતા શાંતિનાથ પ્રભુનું હશે તેવું અનુમાન છે. મૂર્તિ પણ પ્રાયઃ ૧૧” જેટલી છે. પ્રતિમાનું મુખ પૂજાથી ઘસાઈ ગયુ છે. બાકીની પ્રભુજીની આકૃતિ એકંદરે સુંદર છે.

શ્રી શાંતિનાથ મગવાન

શ્રીદેવાનંદિતગચ્છે પિતૃ સહદેવ માતૃ પાહી શ્રેયસે સુત રાજસીહેન પ્રતિમા કારિતા । સં. ૧૨૬૨ વર્ષે માઘ સુ.? શ્રી નરચંદ્રોપાધ્યાય પ્રતિષ્ઠિતં ।।

સમ્રાટ સંપ્રતિ સંગ્રહાલયમાં સંગૃહીત ધાતુ પ્રતિમાઓમાં ૭૫૧માં ક્રમાંકે નોંધાયેલ શાંતિનાથ ભગવાનની ધાતુ પ્રતિમામાં દેવાનંદગચ્છનો ઉલ્લેખ મળે છે. દેવાનંદગચ્છીય આચાર્ય સિંહદત્તસૂરિ મહારાજ દ્વારા આ પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે. આ સાથે ધાતુ પ્રતિમાનો લેખ પ્રસ્તુત છે. - સંપા.

શાંતિનાથ મગવાન, પંચતીર્થો, પ્રતિમા ક્રમાંક - ૬૭૧

સં. ૧૩૦૩ વર્ષે માઘ સુદિ ૧૪ સોમે દૈવાનંદિતગચ્છે શ્રે. લાલા માર્યા સિંગારદેવિ પુણ્યાર્થ સુત હરિપાલાદિભિઃ શ્રીશાંતિનાથર્થિભિઃ કારિતં પ્રતિષ્ઠિતં શ્રીસિંહદત્તસૂરિભિઃ ।।

દેવાનંદગચ્છની પ્રતિલેખન પુષ્પિકા*

પ્રમાણાંતર્ભાવ, સં. ૧૧૯૪, [જેસલમેર બૃહદ્ માળડા]

- પ્રમાણાંતર્ભાવઃ સમાપ્તઃ

શ્રીદેવાનંદગચ્છાન્વયશિશિરકરે કાશિમવ્યારવિન્દે

સૂરાવુદ્યોતનાચ્ચે પ્રતપતિ તપને વાદિકુમુદાવલીનાં ।

હા(?) રાજ્યે સાનુભાવા સમમવદમલા સાધુકૂર્ચાલવાળી

વંદ્યા વિદ્યારવિન્દસ્થિતચરણ યુગા સદ્યશોવર્દનાચ્ચા ।।

તત્પુત્રો સાધુશિષ્યો ગુરુપરિચરણપ્રાપ્ત.....

જ્યેષ્ઠોઽસૌ દેવમદ્રોઽપરલઘુકવયાઃ સદ્યશોદેવનામા ।

एनामुत्राम्यमानां कतिपयचरणां बौद्धमीमांसकानां

व्यालेखिष्ठां विशिष्ठां निजगुरुपदवीमीप्समानौ प्रतीतां ।।

સંવત્ ૧૧૯૪ ભાદ્રપદ..... ।

વપ્પમટ્ટીય ચતુર્વિંશતિસ્તુતિ વૃત્તિ, સં. ૧૨૧૧, [સુરત, હુકુમમુબિ જ્ઞાનમંડાર]

(૧) ઇતિ ચતુર્વિંશતિકાવૃત્તિઃ સમાપ્તા ।।છ ।।

जैनसिद्धान्ततत्त्वशतपत्रमकरंदास्वादमधुपेन देवानन्दितगच्छस्वच्छहृदय मुनिमुखमंडनेन श्वेतांबरव्रतित्नातताराश्वेतरुचिना वाचनाचार्य पंडितगुणाकरेण इयं संसारार्णवनिमज्जमान-जनपारनयनमंगिनी साहित्यविचारवैदग्ध्य हृदयोत्लासपंकजप्रबोधचन्द्रिका चतुर्विंशतिजिनानां स्तुतिवृत्तिलिखापितेति ॥छ॥

श्रीवैद्यनाथामकृतांतकस्य स्नानेन कस्मीरजकर्दमेन ।

स्वर्गायते दर्भवती सदा या तस्यां लिलेख स्थितराणकेन ॥

विक्रम संवत् १२११ पौष सुदि १४ सोमे ॥ शुभं भवतु ॥ मंगलमस्तु ॥

लेखकपाठकयोश्च ॥छ॥

(२) शोभनस्तुतिवृत्तिप्रान्ते-

इति चतुर्विंशतिकावृत्तिः समाप्ता ॥छ॥

श्वेतांबरमहागच्छ महावीरप्रणीत देवानन्दितगच्छोद्योतकर वाचनाचार्य

पंडि. गुणाकरगणिना चतुर्विंशतिजिनानां स्तुति वृत्तिलिखापिता ॥छ॥

श्री वैद्यनाथेन जिनेश्वरेश्च तपोधनैर्दर्भवती.....

॥ विक्रम सं. १२११ पौष यदि ८ बुधे ॥छ॥ शवमस्तु ॥ मंगलमस्तु ॥

स्थांग सूत्रांनी साक्षीने देहमांथी जुवने नीकवाला पांथ स्थानो

१. ज्व पगथी नीकणे तो नरक गति पाभे.
२. ज्व साथणथी नीकणे तो तिर्यय गति पाभे.
३. हृदय अने छातीना भागेथी ज्व नीकणे तो देवगति पाभे.
४. भस्तक भागेथी ज्व नीकणे तो देव गति पाभे.
५. सर्वांगथी ज्व नीकणे तो भोक्ष गति पाभे.

पंचविहे जीवस्स णिज्जाणमग्गे पण्णत्ते, तं जहा - पाएहिं, ऊरूहिं, उरेणं, सिरेंणं, सव्वंगेहिं । पाएहिं णिज्जायमाणे णिरयगामी भवइ, ऊरूहिं णिज्जायमाणे तिरियगामी भवइ, उरेणं णिज्जायमाणे मणुयगामी भवइ, सिरेंणं णिज्जायमाणे देवगामी भवइ, सव्वंगेहिं णिज्जायमाणे सिद्धिगइ पज्जवसाणे पण्णत्ते । (स्थानांगसूत्र, स्थान-५, उद्देश-३,)

योगनिष्ठ आचार्य श्री बुद्धिसागरसूरिजी का जीवन परिचय

डॉ. हेमन्त कुमार

जैनजगत नभोमण्डल में देदीप्यमान नक्षत्र के समान महान जैनाचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब ने अपनी योगसाधना के बल पर आत्मा में अन्तर्निहित अनन्त शक्तियों को उजागर कर जगत के उपकार के लिये अनेक प्रकार के सत्कर्मों द्वारा जैनधर्म की उत्कृष्ट मंगलमयी ध्वजा को लहराया।

जिस पावन भूमि के कण-कण में जैनधर्म एवं जैन सिद्धान्त समाहित है, वैसी गुजरात की हरितिमा भूमि के विजापुर गाँव में आज से १४० वर्ष पूर्व विक्रम संवत् १९३० माघ कृष्णपक्ष १३ (महाशिवरात्रि) की अंधकारमयी रात्रि में पिता श्री शिवदास के आंगन में माता श्री अम्बाबाई की कुक्षि से पांचवें सन्तान के रूप में एक प्रकाशपुंज का अवतरण हुआ, जिसका नाम बहेचरदास रखा गया। किसान परिवार में जन्मे बालक का बालपन गाँव के बाग-बगीचों, खेत-खलिहानों में और नदी के किनारे व्यतीत हुआ।

बहेचरदासजी का शारीरिक और बौद्धिक विकास अत्यन्त तेजस्वी था। माता-पिता एवं बड़ों का आदर, विनय-विवेकयुक्त व्यवहार से सबके प्रिय बालक थे। बालपन से ही एकान्तप्रिय, चिन्तनशील और परोपकारी भावनाओं से परिपूर्ण बहेचरदासजी ने प्रारम्भिक शिक्षा गाँव के ही प्राथमिक शाला में प्राप्त की। अपने परिवार में शिक्षा ग्रहण करने हेतु विद्यालय जाने वाले ये प्रथम व्यक्ति थे। सातवीं कक्षा तक इन्होंने वर्ग में प्रथम स्थान प्राप्त कर सभी शिक्षकों का हृदय जीत लिया था। नया जानने एवं नया पढ़ने के लिये सदैव उत्सुक रहते थे। शिक्षा के प्रति इनके अन्दर इतना अधिक लगन था कि वे बाल्यावस्था से ही सरस्वतीमंत्र की साधना करते थे। बालपन में ही काव्यसृजन की शुरुआत भी कर दी थी और माँ शारदे की कृपा से वह विधा बाद में इतनी विकसित हुई कि उन्होंने संस्कृत-गुर्जर भाषा में आत्मलक्ष्मी लगभग १०८ विशिष्ट ग्रन्थों की रचना की।

वैराग्य का बीज अन्तर में तो था ही संयोग मिला एक अप्रत्याशित घटना का। जब बहेचरदासजी की आयु १५ वर्ष की थी तभी एक अजीब सी घटना ने इनके जीवन में अप्रत्याशित परिवर्तन कर दिया। गाँव में दो भैंस आपस में लड़ रहे थे और तभी उस मार्ग से जैनसाधुओं का दल गुजर रहा था, लोगों को लगा कि अब जैनसाधुओं के साथ कुछ अनहोनी होकर ही रहेगी तभी बालक बहेचरदास

की नजर गई और देखते-देखते ही बालक ने एक छलॉग में वहाँ पहुँचकर भैंसों को मारकर अलग किया और जैनसाधुओं को बचाया। अभी बहेचरदासजी राहत के दो श्वास भी नहीं ले पाये थे तभी जैनसन्तों ने कहा- अरे भाई ! ये तो मूक प्राणी हैं, इन्हें क्यों कष्ट दे रहे हो, किसी भी प्राणी को मारना हिंसा है और हिंसा महापाप है, अहिंसा परमधर्म है। जैन सन्तों की चमत्कारपूर्ण वाणी बहेचरदास के हृदय में हिलोडें लेने लगी, कानों में बार-बार अहिंसा ... पीड़ा ... महापाप आदि शब्द गूँजने लगे। इन दो शब्दों का इनके हृदय पर इतना प्रभाव पड़ा कि तत्काल उस बालक ने जैन सन्त रविसागरजी महाराज साहब के चरणों में अपना शीश नमाया और तबसे उनके सान्निध्य में अपना जीवन समर्पित कर दिया। इस छोटी सी घटना ने गाँव के निरक्षर किसान परिवार में जन्मे बहेचरदास को जैन नभोमण्डल के देदीप्यमान नक्षत्र के रूप में स्थापित कर दिया।

ज्ञान ग्राहकता - विजापुर के जैन उपाश्रय में पूज्य रविसागरजी महाराज के सान्निध्य में बहेचरदासजी ने जैनधर्म की तप-त्याग की बातें सुनी और उसी दिन से रात्रिभोजन व कंदमूल का त्याग कर दिया, नियमित जिनपूजा, देवदर्शन, गुरुवंदन आदि नियम का पालन करने लगे। प्रतिदिन पाठशाला जाना शुरु किया और अल्पावधि में ही पंचप्रतिक्रमण, चारप्रकरण, स्तुति, स्तवन आदि का अभ्यास पूर्ण कर लिया। उन दिनों विजापुर के शेट श्री नथुराम मंछाचंद दोशी और उनकी धर्मपत्नी जडावबेन ने बहेचरदासजी को जैनधर्म के रंग में रंगने में सक्रिय योगदान दिया। संस्कारदाता माता-पिता की छत्रछाया में बहेचरदासजी ने जैनधर्म के सूत्रों के साथ संस्कृत उर्दू और अंग्रेजी भाषा का भी ज्ञान प्राप्त किया। श्री रविसागरजी महाराज साहब द्वारा महेसाणा में स्थापित श्री यशोविजयजी जैन संस्कृत पाठशाला में विशेष शिक्षा प्राप्त करने हेतु बहेचरदासजी को शेट श्री नथुराम दोशी ने भिजवाया। बहेचरदास के रूप में पहुँचे बालक ने उस पाठशाला के विद्यार्थी से जैन साधु और प्रथम जैनाचार्य होने का गौरव प्राप्त कर जैनशासन के यशस्वी आचार्य श्री बुद्धिसागरसूसीश्वर के रूप में ख्याति प्राप्त की। उनकी वांचनशक्ति अद्भुत थी, उन्होंने जैनधर्म-दर्शन के अतिरिक्त वैदिक एवं बौद्ध धर्म के ग्रन्थों का भी खूब अध्ययन किया।

योगनिष्ठ जैनाचार्य - महेसाणा में विद्याभ्यास के क्रम में बहेचरदासजी ने श्री रविसागरजी महाराज एवं उनके शिष्यपरिवार की खूब लगन के साथ सेवासुश्रुषा की। इस बीच श्री रविसागरजी महाराज ने उन्हें तप-साधना के अनेक सूत्र दिये जिसके बल पर भविष्य में वे जैनशासन के महान योगनिष्ठ जैनाचार्य बने।

२२

अप्रैल - २०१३

महान संयमी - जैनधर्म में भगवान महावीर द्वारा प्ररूपित संयमव्रत ग्रहण करना और उसका पूर्णरूपेण पालन करना महान सौभाग्य की बात है। जैनसन्तों के सान्निध्य में रहकर शिक्षा प्राप्त करना एवं जैनशास्त्रों के अध्ययन से उनका मन विरक्ति की ओर प्रवाहित हो रहा था तभी वि. सं. १९५६ में गुजरात में भयानक अकाल पड़ा। बहेचरदासजी तब अहमदाबाद में थे, उस समय शेट श्री नथुराम दोशी का पत्र आया कि आपके माता-पिता का स्वर्गवास आश्विन मास में चार-पाँच दिनों के अन्तराल में हो गया है। मृत्यु तो देह का होता है, यह ज्ञान बहेचरदासजी ने अपने अन्तर में तो पहले से ही पाल रखा था, वे विरक्त भाव से विजापुर पहुँचे और माता-पिता की सांसारिक विधियों का सादगी के साथ पूर्ण कर वापस पालनपुर पहुँचे। श्री रविसागरजी महाराज के शिष्य श्री सुखसागरजी महाराज पालनपुर में बिराजमान थे। उनकी वन्दना करके उनसे दीक्षा प्रदान करने की विनती की। विक्रम संवत् १९५७ मार्गशीर्ष शुक्लपक्ष षष्ठी के दिन पालनपुर के नवाब और जैन श्रीसंघ के द्वारा भव्य दीक्षा महोत्सव का आयोजन किया गया जिसमें बहेचरदासजी को मुनिश्री बुद्धिसागरजी के रूप में पहचान मिली। नवदीक्षित मुनिश्री बुद्धिसागरजी दीक्षा ग्रहण करने के समय से ही अप्रमत्त संयमपालन, तप-आराधना, योग-साधना, शास्त्रों का गहन अध्ययन आदि प्रारम्भ किया और जीवनपर्यन्त उनका अविच्छिन्न रूप से पालन किया। इनकी निष्कलंक ब्रह्मचर्ययुक्त प्रतिभा और तपोमय योगसिद्धि की सुवास सर्वत्र फैलने लगी। अपरिग्रही और अनासक्त जीवनशैली के धनी श्री बुद्धिसागरजी गोचरी में शुष्क आहार, एकासणा तप करते हुए साहित्य-सर्जन में आकंठ डुबे रहे।

इनके निर्मल और यशोमय जीवन से प्रेरित होकर पादरा के जैन श्रीसंघ ने चतुर्विध श्रीसंघ की उपस्थिति में इन्हें विक्रम संवत् १९७० मार्गशीर्ष पूर्णिमा के दिन इन्हें आचार्यपद पर स्थापित किया।

जैनधर्म एवं मूर्तिपूजा के प्रबल समर्थक - दीक्षाजीवन का प्रथम चातुर्मास सुरत में व्यतीत किया, उस समय जयमल पद्मींग नामक एक ख्रिस्ती ने अपने प्रवचन में जैनधर्म के विरुद्ध बातें की। जैनशासन को अपने जीवन के कण-कण में समाहित करचुके और जैनधर्म के पंचमहाव्रत को आत्मसात करचुके श्री बुद्धिसागरजी महाराज को जब इस बात की जानकारी मिली तब उन्होंने 'जैनधर्म अने ख्रिस्ती धर्मनो मुकाबलो' नामक ग्रन्थ की रचना कर उसका मुंहतोड़ जवाब दिया। इस ग्रन्थ के प्रकाशित होते ही जयमल पद्मींग सुरत से गायब हो गये। मुनिजीवन के प्रथम सोपान पर धर्मरक्षा के लिये मिली सफलता ने मुनिश्री

की प्रतिभा को चार चाँद लगा दिया।

दूसरी घटना विक्रम संवत् १९६२ में अहमदाबाद के पत्रकार वाडीलाल मोतीलाल शाह ने अपने मुखपत्र हितेच्छु में महानिशीथसूत्र में से कमलप्रभाचार्य का दृष्टांत लेकर मूर्तिपूजा के विरोध में लेख प्रकाशित किया तथा उसी समय मथुरा में स्वामी दयानन्द जन्मशताब्दी के अवसर पर एक श्वेताम्बर स्थानकवासी साध्वीजी का लेख 'अमे मूर्तिपूजामां केम मानता नथी' पढ़ा गया। उन प्रसंगों को ध्यान में रखकर मुनिश्री ने एक ग्रन्थ 'जैनधर्ममां मूर्तिपूजानुं विधान' की रचना की। उन्हीं दिनों एक प्रखर विद्वान और कुशल वक्ता स्थानकवासी जैन साधु श्री अमीन्द्रषिजी से अहमदाबाद में अचानक मुलाकात हुई और मूर्तिपूजा की चर्चा निकल पड़ी। श्री अमीन्द्रषिजी ने कहा- यदि आप शास्त्रों के आधार पर मूर्तिपूजा सिद्ध कर देंगे तो मैं अभी अपने सम्प्रदाय को त्यागकर आपका शिष्य बन जाऊँगा। दोनों विद्वानों के बीच चर्चा हुई और अनेक साक्ष्यों के आधार पर श्री बुद्धिसागरजी ने जैनशास्त्र में मूर्तिपूजा का विधान है, यह सिद्ध करके श्री अमीन्द्रषिजी को सन्तुष्ट कर दिया। श्री अमीन्द्रषिजी ने भी अपने वचन का पालन करते हुए उनका शिष्यत्व ग्रहण किया और मुनिश्री के प्रथम शिष्य श्री अजितसागरजी के नाम से विख्यात हुए।

तीसरी घटना विक्रम संवत् १९८० में पंजाब की है जहाँ लाला लाजपतराय जैनधर्म विरोधी कई बातें कर रहे थे। तब श्रीमद्जी ने उनकी बातों का प्रतिकार करने हेतु एक ग्रन्थ 'लाल लाजपतराय अने जैनधर्म' की रचना की।

इस प्रकार उनके जीवनकाल में जब कभी भी ऐसा प्रतीत हुआ कि जैनधर्म या मूर्तिपूजा के विरोध में कहीं कोई गलत प्रचार कर रहा है, तब उन्होंने अपनी लेखनी के सहारे करारा जवाब देकर जैनधर्म एवं मूर्तिपूजा की महत्ता को सदैव स्थापित किया।

साहित्य सर्जन - विक्रम संवत् १९५७ से १९८१ के दौरान पूज्यश्री ने नियमित लेखन कार्य जारी रखा। अपने साधुजीवन के २४ वर्षों में श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिजी ने विविध विषयों पर लगभग १०८ ग्रन्थों की रचना कर अपनी विद्वत्ता एवं जैनधर्म के प्रति कटिबद्धता को प्ररूपित किया है। उनके द्वारा रचित ग्रन्थों में कर्मयोग, अध्यात्म महावीर, जैनोपनिषद्, शिष्योपनिषद्, आत्मदर्शन गीता, प्रेमगीता, गुरुगीता, जैनगीता, अध्यात्मगीता, श्री जैन महावीर गीता, कृष्णगीता आदि जैनधर्म व सिद्धांतों को समझने में सामान्य जनों के लिये बहुत ही उपयोगी सिद्ध हुए। उनके कर्मयोग नामक ग्रन्थ का स्वागत करते हुए

लोकमान्य बाल गंगाधर तिलक ने मांडला जेल से लिखा था कि यदि मुझे पहले यह पता होता कि आप कर्मयोग पर लिख रहे हैं तब मैं अपना कर्मयोग कभी नहीं लिखता, आपके इस ग्रन्थ को पढ़कर मैं बहुत प्रभावित हुआ हूँ।

पूज्य आचार्यश्रीजी ने गद्य और पद्य में समान रूप से लेखनकार्य किया है। उनके अनेक काव्यग्रन्थ भी हैं। उन्होंने काव्य, गजल, भजन, पद, स्तवन, गहुंली आदि की रचना के साथ ही साथ पूजाओं की भी रचना की है। अपने साधुजीवन काल में उन्होंने अपने भक्तों तथा शिष्यों को सम्बोधित करते हुए अनेक प्रेरक पत्र भी लिखा है। श्रीमद्जी प्रतिदिन डायरी लिखा करते थे। जीवनचरित्र, प्रतिमालेख एवं अन्य विद्वानों के पदों के भावार्थ भी उनके लेखन का महत्त्वपूर्ण अंग रहा है। उनके द्वारा रचित ग्रन्थों का अवलोकन करने पर स्वतः यह निष्कर्ष निकलता है कि उनका लेखनकार्य विविध विषयों पर विस्तृत रूप से हुआ है। उनके ग्रन्थों एवं प्रवचनों का प्रकाशन समय-समय पर होता रहा है और जिज्ञासु आत्माएँ अपनी जिज्ञासा की तृप्ति करती रही हैं।

तीर्थ स्थापना - निरन्तर सबका कल्याण चाहने वाले एवं मधुर वक्ता श्रीमद्जी ने अपनी योगसाधना भी अक्षुण्ण रखी थी। योगसाधना के क्रम में शासनरक्षक श्री घंटाकर्ण महावीरदेव का साक्षात्कार हुआ। श्रीमद्जी ने महुडी में इस प्रभावकदेव की स्थापना विक्रम संवत् १९७५ में करवाई। एकान्तवादी जैनों ने उनका विरोध किया तो उसका महत्त्व समझाने हेतु 'श्रीघंटाकर्ण महावीर' नामक ग्रन्थ की रचना की। आज इस तीर्थ की यात्रा करने हजारों जैन/जैनतर प्रतिदिन आते हैं।

अद्भुत भविष्यवाणी - विक्रम संवत् १९६७ में ब्रिटिश शासन विश्व में अपना ध्वज लहरा रहा था। भारत की आजादी हेतु खूब जोरदार लड़ाई चल रही थी। संदेश प्रसारण एवं प्रेषण की व्यवस्था नहिवत् थी और विज्ञान के विकास का प्रारम्भिक समय ही चल रहा था तब श्रीमद्जी द्वारा विज्ञान के विकास सम्बन्धित की गई भविष्यवाणी आज अक्षरशः पूर्ण हो रही है। विज्ञान के क्षेत्र में अप्रत्याशित विकास हुआ है और आज समस्त विश्व की खबरें हम घर बैठे साक्षात् देख व सुन सकते हैं तथा हम क्षणभर में सम्पूर्ण विश्व के साथ सम्पर्क स्थापित कर सकते हैं। विश्व के इतिहास में ऐसी सचोट भविष्यवाणियाँ बहुत कम हुई हैं।

धर्मोन्नति और समाजहित - श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिजी महाराज धर्मोन्नति, समाजहित आदि का कार्य भी सतत करते रहे थे। उनकी प्रेरणा से अनेक

पाठशाला, धर्मशाला, मन्दिर, सेनेटोरियम आदि की स्थापना हुई है। छरी पालित यात्रासंघ, उपधान तप आदि अनेक धार्मिक कार्यों के आयोजन करवाये गये। पूज्यश्री अपने सतत विहारक्रम में विविध भाषाओं में लिखित हजारों हस्तलिखित एवं मुद्रित पुस्तकों को संगृहीत कर विजापुर जैनसंघ को अर्पित किया और उसकी सुव्यवस्था हेतु श्रीसंघ ने एक विशाल ज्ञानमन्दिर की स्थापना करवाई। आप शिक्षा के प्रचार प्रसार हेतु सदैव जाग्रत रहे। आपने एक ऐसे ज्ञानमन्दिर की कल्पना की थी, जो आधुनिक सुविधाओं से परिपूर्ण एवं शास्त्रों से समृद्ध हो तथा उसके संचालन हेतु पर्याप्त रथाई फंड हो। आपकी कल्पना को राष्ट्रसन्त आचार्य श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराज ने आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमन्दिर की स्थापना कर साकार किया है।

शिष्य परिवार - इनके मुख्य शिष्यों में श्री अजितसागरसूरि, श्री ऋद्धिसागरसुरि, श्री कीर्तिसागरसूरिजी आदि हैं। आज तपागच्छ के सागर समुदाय में विद्यमान विशाल साधु-साध्वी उनके शिष्य परिवार के सदस्य हैं।

विरल विभूति श्री बुद्धिसागरसूरिजी माटी से महामानव तक की विराट यात्रा का नाम है। वैष्णव किसान परिवार में जन्मे बालक पर एक जैन सन्त का इतना अधिक प्रभाव पड़ा कि उसका जीवन जैनत्व के अद्वितीय प्रकाशपुंज से आलोकित हो गया। सतत् स्वाध्याय, प्रभुभक्ति, गुरुजनों के प्रति आदर, साहित्यसृजन, योगसाधना और चारित्र्यनिष्ठा उनके जीवन का प्रमुख अंग था। आपके साहित्य में भी इन गुणों की झलक मिलती है। योगसाधना ने इनके जीवन को अद्भुत रूप प्रदान किया। इनके उद्गार इनके आत्मानन्दी होने की गवाही देते हैं। इनकी योगसाधना ने इन्हें योगनिष्ठ आचार्य के रूप में प्रसिद्ध कर दिया।

परम पूज्य आचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब की १४०वीं जयन्ती का वर्ष मनाया जा रहा है, इस मंगलमय वर्ष में पूज्यश्री के गुणों का स्मरण करते हुए उनके पावन चरणों में हम उन्हीं के द्वारा रचित पंक्तियों के माध्यम से उनकी वन्दना करके अपना जीवन कृतार्थ करें-

पगलां पड्यां त्हरां अहो ज्यां तीर्थं ते मारे सदा
तव पादनी धूलि थकी, न्हातो रहुं भावे मुदा
तव पाद पदमे लोटतां, पापो कर्यां रेहवे नहि,
तें चित्तमां जे मानीयुं, ते मान्य तो मारे सही...।

बुद्धिसागरसूरि साहित्य वैभव

संस्कृत साहित्य सर्जन		
	ग्रंथनुं नाम	विषय
१	अध्यात्मगीता	अध्यात्म संबंधी
२	आत्मस्वरूप	आत्म तत्त्वनो परिचय
३	आत्मसमाधिशतक	समाधि भावनी प्राप्तिना उपाय
४	कृष्णगीता	गीतानो स्थाद्वाद दृष्टिए परिचय
५	चेटकबोध	भगवान महावीरे चेडा राजाने आपेल हितोपदेश
६	जीवकप्रबोध	जीव तत्त्वनी शक्तिनो परिचय
७-८	जैनधातु प्रतिमा लेख संग्रह (भाग १-२)	ऐतिहासिक द्रष्टिए महत्त्वपूर्ण धातु प्रतिमा लेखोनुं संकलन
९	प्रजासमाज कर्तव्य	प्रजाना कर्तव्यनो अने नियमोनो परिचय
१०	प्रेमगीता	प्रेमना विविध आयामोनो परिचय
११	महावीर गीता	निश्चय अने व्यवहार विशे महावीरनुं चितन अने निरूपण
१२	योगप्रदीप	योगना स्वरूप अने महात्म्यनो परिचय
१३	शुद्धोपयोग	आत्मगुणो अने श्रेणिकना जीवननो गहन अभ्यास
१४	शोकविनाशक ग्रंथ	वैराग्यना कारण रूप शोकनो परिचय
१५	श्रेणिक सुबोध	राजा श्रेणिक अने तेना अभ्यंतर गुणोनो परिचय
१६	सुदर्शना सुबोध	सुदर्शनाना माध्यमे भगवान महावीरना उपदेशनो परिचय
१७	संघ कर्तव्य	संघनी भक्ति, संघनी रक्षा, अने संघना कर्तव्यनो परिचय

	ગ્રંથનું નામ	વિષય
૧૮	જ્ઞાનદીપિકા	જીવ તત્ત્વ અને શિવ તત્ત્વનો પદ્યાત્મક પરિચય
૧૯	આત્મતત્ત્વ દર્શન	અન્ય દર્શનોની સાક્ષીએ આત્મતત્ત્વની વિચારણા
૨૦	આત્મપ્રકાશ	આત્મ તત્ત્વ અને સપ્તભંગીનો સમાલોચનાત્મક સ્વરૂપ પરિચય
૨૧	આત્માનુશાસન	શુભ પરિણામ કે સ્થિરીકરણ કા ઉપાય
૨૨	જૈનોપનિષદ	જૈનધર્મનો રાષ્ટ્ર અને વિશ્વવ્યાપી પરિચય
૨૩	દયાગ્રંથ	આત્મ તત્ત્વ અને અહિંસાનો વિશિષ્ટ પરિચય
૨૪	પરમાત્મદર્શન	પરમાત્મ પ્રાપ્તિના ઉપાયો
૨૫	પરમાત્મજ્યોતિ	પરમાત્મ પ્રાપ્તિના ઉપાયો
૨૬	પ્રતિજ્ઞાપાલન	ઉદાહરણ સહિત પ્રતિજ્ઞાપાલનના સુંદર પદ્યો
૨૭	યોગદીપક યાને યોગ સમાધિ	દેહાત્મ ભેદ અને બ્રહ્માવસ્થાનો પરિચય
૨૮	વિજાપુર વૃત્તાંત (લઘુ)	અન્ય ગ્રંથોને આધારે વિજાપુરનો ઐતિહાસિક પરિચય
૨૯	શિષ્યોપનિષદ	શિષ્યની યોગ્યતા અને ગુણોનો પરિચય
૩૦	સમાધિશતક	પુદ્ગલપ્રેમ અને પરમાત્મપ્રેમનું સ્વરૂપ
૩૧	સામ્યશતક	સમત્વની પ્રાપ્તિના ઉપાયો
૩૨	આત્મદર્શન ગીતા	આત્મદર્શનના ઉપાયો
૩૩	ગુણાનુરાગકુલક	ગુણદ્રષ્ટિ કેલ્લવદાના ઉપાયો
૩૪	જૈનગીતા	જૈન તત્ત્વોના પ્રકારો અને એનો પરિચય
૩૫	ધ્યાન વિચાર	ધ્યાનના ચાર પ્રકારોનો વિસ્તૃત પરિચય

ગુજરાતી સાહિત્ય સર્જન

૩૬-૩૮	અધ્યાત્મ મહાવીર ભાગ ૧ થી ૩	ભગવાન મહાવીર વિશેનું ચિંતન
૩૯	અધ્યાત્મ શાંતિ	અધ્યાત્મ સંબંધી

	ગ્રંથનું નામ	વિષય
૪૦	અધ્યાત્મ ભજનસંગ્રહ	આધ્યાત્મિક પદ્ય
૪૧	અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાલા	આધ્યાત્મિક પ્રવચન
૪૨	અનુભવ પચ્વીશી	આધ્યાત્મિક પદ્ય
૪૩	અનુભવ બહોતરી	આધ્યાત્મિક પદ્ય
૪૪	આત્મશક્તિ પ્રકાશ	આત્મતત્ત્વ ચિંતન
૪૫	આત્મપ્રદીપ	આત્મતત્ત્વ ચિંતન
૪૬	આત્મદર્શન	આત્મતત્ત્વ ચિંતન
૪૭	આત્મશિક્ષા ભાવના	આત્માને હિતશિક્ષા
૪૮	આનંદઘનપદ ભાવાર્થ	આનંદઘનના પદોનો અર્થ
૪૯	ઈશાવાસ્યોપનિષદ	ઉપનિષદ અને સ્યાદ્વાદનો પરિચય
૫૦	કક્કાવલી સુબોધ	જૈનતત્ત્વ અને માનવના ઉત્થાનનો પરિચય
૫૧	કર્મયોગ	માનવ વિકાસ અને મહાત્મ્યનો પરિચય
૫૨	કન્યાવિક્રયનિષેધ	સામાજિક દૂષણ અને પતનનો પરિચય
૫૩	ગચ્છમત પ્રબંધ	વિવિધ ગચ્છોનો ઐતિહાસિક પરિચય
૫૪-૫૫	ગહુલીસંગ્રહ ભાગ ૧ થી ૨	ગહુલી સંગ્રહ
૫૬-૫૭	ગુરુગીત ગહુલી ભાગ ૧ થી ૨	ગહુલી સંગ્રહ
૫૮	ગુરુબોધ	ગુરુતત્ત્વનો પરિચય
૫૯	ઘંટાકર્ણ મહાવીર	ઘંટાકર્ણ મહાવીરનો પરિચય
૬૦	ચિંતામણી	આચાર સૂત્રો
૬૧	ચેતન શક્તિ	ચૈતન્યના મહિમાનો પરિચય
૬૨	ચોમાસી દેવવંદન	દેવવંદન આરાધના વિધિ
૬૩	જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ	જૈન ધર્મનો તુલનાત્મક પરિચય
૬૪	જૈનધર્મ અને ખ્રિસ્તીધર્મનો મુકાબલો	જૈન ધર્મ અને ખ્રિસ્તી ધર્મનો તુલનાત્મક પરિચય
૬૫	જૈનધર્મ શંકા-સમાધાન	પ્રશ્નોત્તર
૬૬	જૈનધર્મ-ખ્રિસ્તી ધર્મનો સંવાદ	આગમ સાક્ષીએ મૂર

	ગ્રંથનું નામ	વિષય
૬૭	જૈનસૂત્રમાં મૂર્તિપૂજા	મૂર્તિપૂજાનો આગમ સાક્ષીએ પરિચય
૬૮	તત્ત્વવિચાર	જીવ તત્ત્વનો પરિચય
૬૯	તત્ત્વજ્ઞાન દીપિકા	જૈન તત્ત્વોના પ્રકારો અને એનો પરિચય
૭૦	તત્ત્વબિંદુ	જૈન તત્ત્વોના પ્રકારો અને એનો પરિચય
૭૧	તીર્થયાત્રાનું વિમાન	તીર્થની સેવા, અને તીર્થની આશાતનાના પ્રકારોનું વર્ણન
૭૨	ધાર્મિક ગદ્ય સંગ્રહ	પૂજ્યશ્રીનું ધર્મ અને જીવન સંબંધે વ્યાપક ચિંતન
૭૩-૭૪	પત્ર સદુપદેશ ભાગ ૧ થી ૩	પત્રના માધ્યમે પૂજ્યશ્રીની ચિંતન-કળિકાઓ
૭૫-૭૬	પૂજાસંગ્રહ ભાગ ૧-૨	વિવિધ પૂજાઓનું સંકલન
૭૭-૮૭	ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૧ થી ૧૧	આધ્યાત્મિક પદ્ય
૮૮	ભારત સહકાર-શિક્ષણ કાવ્ય	પ્રકૃતિના વરદાનથી અને રાષ્ટ્રની ઉન્નતિ
૮૯	મિત્ર-મૈત્રી	મિત્ર અને મૈત્રીના નિસ્વાર્થ સંબંધનો પરિચય
૯૦	મુદ્રિત જૈન શ્વેતામ્બર ગ્રંથ ગાઇડ	વિવિધ વિષયોની સૂચિ
૯૧	મંગલપૂજા	વિવિધ પૂજાઓનું સંકલન
૯૨	યશોવિજયજી નિબંધ	પૂ. મહોપાધ્યાયજી મ. સા.નો પરિચય
૯૩	રવિસાગર ચરિત્ર	જીવન પરિચય
૯૪	લાલા લજપતરાય અને જૈનધર્મ	લજપતરાયના આક્ષેપો અને પૂજ્યશ્રીનો શાસ્ત્રની સાક્ષીએ જવાબ
૯૫	વચનામૃત (મોઢું)	શ્રાવક ધર્મનો પરિચય
૯૬	વચનામૃત (નાનું)	શ્રાવક ધર્મનો પરિચય
૯૭	વાસ્તુપૂજા	વિવિધ પૂજાઓનું સંકલન
૯૮	વિજાપુરવૃત્તાંત	વિજાપુરનો બૃહદ્ પરિચય
૯૯	સત્યસ્વરૂપ	સત્યની ગવેષણા અને સત્યનો પરિચય
૧૦૦	સાબરમતી ગુણ શિક્ષણ કાવ્ય	નદીના ગુણોમાંથી મઢ્ઠી મનુષ્યજાતિને પ્રેરણા

	ग्रंथनुं नाम	विषय
१०१	सुखसागर गीता	जीवन परिचय
१०२	सुखसागर चरित्र	जीवन परिचय
१०३	संघप्रगति महामंत्र	संघ समृद्धिना उपाय अने नूतन अभिगमो
१०४	सांवत्सरिक क्षमापना	क्षमा धर्मनो परिचय
१०५	स्तवन संग्रह	जिन गुण स्तवना
१०६	षड्द्रव्य विचार	द्रव्यानुयोगनो विशिष्ट परिचय
१०७-	श्रावकधर्म स्वरूप (भाग १-२)	भाव श्रावकना सत्तर गुणोनी विशिष्ट परिचय
१०८		

बुद्धिसागर तू ही सोही

श्री मुकेशभाई एन. शाह

बुद्धिसागर तेरा जनम दिवस है, मुबारक हो सब को आज,
जनमजात का योगी तू था, तेरी ना है और कोई जात

वीजापुर का बेचर था तू, अंबामाई का था तू लाल,
शिवरात्रि के मंगल दिन पर, शिवदासने दी थी तेरी मिशाल
सूरज को ही बे नकाब करके, रविसागरने कर दिया कमाल
रचकर तूने अल्पकाल में, कर्मयोग और १०८ ग्रंथ विशाल,

मधुपुरी का वीर भी था तू, और बोरीज का महावीर भी था तू,
पद्मप्रभु का प्यारा जोगी, घंटाकर्ण का उजागर भी था तू
छोटे बडों का छत्तीस कोम का, प्यारा जोगीश्वर भी था तू,
हिंदुस्तान का मस्त सपूत था, जिनशासन का रखवाला भी था तू

१४० साल पहले आया था तू जगमें, नाम ले तेरा निशदिन सब कोई
वटवा के परम शांतिवनमें अहालेक तेरी, बुद्धिसागर तू ही सोही

॥ सोहम् ॥

આચાર્યશ્રી કૈલાસસાગરચૂડિ જ્ઞાનમંદિર, કોબા સંક્ષિપ્ત કાર્ય અહેવાલ માર્ચ-૧૩

જ્ઞાનમંદિરના વિવિધ વિભાગોના કાર્યોમાંથી માર્ચમાં થયેલાં મુખ્ય-મુખ્ય કાર્યોની ઝલક નીચે પ્રમાણે છે

૧. હસ્તપ્રત કેટલોગ પ્રકાશન કાર્ય અંતર્ગત કેટલોગ નં. ૧૪ તથા ૧૫ માટેનું ક્વેરી, યુનિક કાર્ય પૂર્ણ. હાલ કુલ રીપોર્ટના આધારે મુક કાર્ય ચાલુ છે. તે સિવાય કુલ ૧૬૧ પ્રતો સાથે કુલ ૪૧૪ કૃતિલિંક થઈ અને આ માસાંત સુધીમાં કેટલોગ નં. ૧૬ માટે ૧૬૫૪ લિંકનું કાર્ય પૂર્ણ થયું.
૨. હસ્તપ્રત સ્કેનીંગ પ્રોજેક્ટ હેઠળ હસ્તપ્રતોના ૯૧૧૨૨ પૃષ્ઠો સ્કેન કરવામાં આવ્યાં.
૩. વિશ્વ કલ્યાણ ગ્રંથ પુનઃ પ્રકાશન પ્રોજેક્ટ હેઠળ ૬૭૪ પાનાઓની ૩બલ એન્ટ્રી કરવામાં આવી.
૪. લાયબ્રેરી વિભાગમાં જુદા-જુદા ૭ દાતાઓ તરફથી ૪૪૭ પુસ્તકો ભેટ સ્વરૂપે પ્રાપ્ત થયાં તેમજ જુદા જુદા પુસ્તક વિકેતાઓ પાસેથી ૪૬૬૨૫ની કિંમતના પુસ્તકો ખરીદવામાં આવ્યાં.
૬. લાયબ્રેરી વિભાગમાં પ્રકાશન એન્ટ્રી અંતર્ગત કુલ ૨૧૫ પ્રકાશનો, ૫૨૬ પુસ્તકો તથા પ્રકાશનો સાથે ૨૬૬ કૃતિ લીંક કરવામાં આવી, તેમજ ૧૨૩ કૃતિઓ તથા ૧૭ પ્રકાશન કૃતિલિંકની સંપૂર્ણ માહિતી સુધારવામાં આવી.
૭. મેગેઝિન વિભાગમાં ૧૧૯ મેગેઝિન અંકોના ૪૧૦ પેટાંકની સંપૂર્ણ માહિતી ભરવામાં આવી તથા તેની સાથે યોગ્ય કૃતિ લિંક કરવામાં આવી.
૮. ૧૨ વાચકોને હસ્તપ્રત તથા પ્રકાશનોના ૩૩૬૫ પાનાની પ્રિન્ટ કોપીઓ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી. આ સિવાય વાચકોને કુલ ૬૦૭ પુસ્તકો ઈશ્યુ થયાં તથા ૪૩૨ પુસ્તકો જમા લેવામાં આવ્યાં. વાચક સેવા અંતર્ગત પૂ. સાધુ-સાધ્વીજી ભગવંતોને તથા વિદ્વાનોને નીચે પ્રમાણે માહિતી આપવામાં આવી.
 - a. ડૉ. કવિનભાઈ શાહને વિવિધ ગ્રંથોમાંથી વેલી સંબંધિત સાહિત્ય શોધી ઝેરોક્ષ કરી આપી.
 - b. સેક્ટર-૧૫માં આવેલ સરકારી કોલેજના એમ.એ.ના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત સાહિત્ય સંબંધી માહિતી આપી તેમજ જરૂરી પુસ્તકો ઈશ્યુ કર્યાં.
 - c. પ્રીતિબેન પંચોલી અને સોનિયા પટેલને સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અપ્રકાશિત ગ્રંથોની માહિતી આપી.
૯. સમ્રાટ સંપ્રતિ સંગ્રહાલયની મુલાકાતે ૯૯૮ યાત્રાળુઓ પધાર્યાં.

અભ્યાસ-મુલાકાત

સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી, રાજકોટના ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાન (BLISC & MLISC)ના વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોએ અભ્યાસ મુલાકાત લીધી.

अधिष्ठायक देव-देवियों की भव्य कुलिका निर्माण हेतु शिलान्यास चढ़ावा कार्यक्रम सम्पन्न

परम पूज्य राष्ट्रसन्त आचार्यदेव श्रीमद् पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब एवं उनके शिष्य परम पूज्य ज्योतिर्विद् आचार्यदेव श्रीमद् अरुणोदयसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब की निश्रा में श्री शान्तिधाम जैनतीर्थ वटवा, अहमदाबाद में दिनांक १० मार्च, २०१३ को अधिष्ठायक देव-देवियों की नूतन देवकुलिका निर्माण के प्रथम सोपान स्वरूप शिलान्यास चढ़ावा कार्यक्रम का आयोजन किया गया।

परम पूज्य राष्ट्रसन्त आचार्यदेव श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब के शुभाशीर्वाद एवं उनके शिष्य परम पूज्य ज्योतिर्विद् आचार्य श्रीमद् अरुणोदयसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब तथा पंचांग गणितज्ञ परम पूज्य पंन्यास श्री अरविन्दसागरजी महाराज साहब के मंगलकारी मार्गदर्शन में निर्मित होने वाली नूतन देवकुलिकाएँ जैन शिल्प व स्थापत्य कलायुक्त होंगी।

अधिष्ठायक देव-देविओं की कुलिका निर्माण हेतु शिलान्यास चढ़ावा कार्यक्रम में सोने में सुगंध जैसा गुरुगुण वन्दना का एक और कार्यक्रम आयोजित किया गया था। परम पूज्य योगनिष्ठ आचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिजी महाराज साहब की १४०वीं जयन्ती के पावन अवसर पर उनके गुणों को स्मरण करने हेतु गुरुगुण वन्दना का विशिष्ट कार्यक्रम भी आयोजित किया गया।

परम पूज्य राष्ट्रसन्त आचार्यदेव श्रीमद् पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब, उनके शिष्य परम पूज्य ज्योतिर्विद् आचार्य श्री अरुणोदयसागरसूरीश्वरजी महाराज साहब, परम पूज्य गणिवर्य श्री प्रशान्तसागरजी महाराज साहब एवं अन्य मुनिवरों की पावन सन्निधि में यह कार्यक्रम बड़े ही हर्षोल्लासपूर्वक मनाया गया।

लोढाधाम पुनित प्रतिष्ठा महोत्सव

परम श्रद्धेय पूज्य पाद गुरुदेवश्री आचार्य पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा. की शुभ निश्रा में ता. २६ अप्रैल २०१३, शुक्रवार के दिन श्री लोढाधाम तीर्थ - मुंबई में श्री सीमंधरस्वामी की पावन प्रतिष्ठा एवं श्रुतभक्ति स्वरूप कैलास श्रुतसागर ग्रंथसूचि खंड १४-१५, शांतसुधारस भाग १ से ३ (गुजराती) व रासपद्माकर ग्रंथ - २ का विमोचन समारोह मनाया जायेगा.

तदो नितन बलाभयवोपान्निज्जामर वातया घणा धसं तापा ॥ इलही माभयी धर्मनी ॥ पूरुष नेह कंति ॥ स वि २ दी स ३ ३
 रिक था ॥ च उ ग ई अ हि स भं ति ॥ अ धि र ३ घु स म्मा र ना ॥ ह ई ड ड ध र ड ग भ ष ॥ ध र्म वि रू ण वा प ड ॥ दे ष ड ड र क न डार ॥ स प ५
 ग या न त के री मा ह ली ॥ ते दे धी घ उ ड र क ॥ सु ग ति स नि क मा ही क ॥ डि हा ड इ नि श्च ल सु र क ॥ इ च उ ष ई ॥ सु नि वे रा ग ॥
 घ णे र ३ ध र ३ ॥ वे सार गि रि ज ई का उ स ग क र ३ ॥ स ह ली मा या सि वे का रि मी ॥ सु ग ति ना रि बे रू म नि ग मी ॥ ७ ॥ स मो
 स र ण आ सु य रि वा रा ॥ वे लु ख नि व र लु सु णु वि वा र ॥ घ ष ई ॥ क ण र ३ न सा ग ह ई क ॥ स रु ई चाली नि ते त्य हा ण कं ॥ ८ ॥
 शे ई या मा आ व न इ र्वे इ वी स ॥ स ण ड न पु कु ती अ स ज गी मी ॥ मा त स ण ड न वि सृ ग कं ली ॥ घ रि आ वा सु र त क ग या व
 ली ॥ ए षा हा कं नां प्र ति सु प रि ष ण म ॥ न लं लं स लि स ड नु ना मी ॥ स ली ॥ दो कं पु षो ॥ क न वि स ली कं दि वे क ॥ १ ॥
 व स वी न ती क कं अ व क्षि सि मा ऐ क ली मे दे ली नि र ध र ॥ ए क वा र डे सा दे षे जो डं ॥ डि म अ स ह ड ड ड नि र्दृ ति दो डं ॥ २ ॥
 र दे ड धु ने नि श्च ल म ति क री ॥ वा लि स ड ड मा ता म नि ध री ॥ न य ण ऊ प डी जो कं जा म ॥ स रु दे र घ ई ध रि कु कु डे ता म ॥ ३ ॥
 वे लु की धु नि श्च ल म न्ता त र्द म ही सु ग ति पु कु उ ड ध न्व ॥ चालि स ड स दे वी धी सि धि ॥ ण म्प र्द सु र क अ नं ती रि धि ॥ ४ ॥ ए क
 वा र हो सि ई अ व ता रा पु न र पि रि ष ड स य स वा र ॥ ति प क र स ड ड व न ड र ही ॥ सु ग ति ना रि ते व र म ड स ही ॥ ५ ॥ उ हा ॥
 च णो सि स ड ध न्ता त णा ॥ सु ग नि जा णु या र ॥ बु दि ती न म ई म र ष ड ॥ वी लु ट व ड लो ग रा ॥ न य थ आं स लो ग ड वि क डं ज रा ॥ ण
 ड्यां वं छि त या जो ॥ सा हा स ष कं जे अ र ड ॥ तें ड स म्मा र व को दो ॥ ६ ॥ च उ ष ई ॥ त पा ग ने ज य सो ध र म्प रि ॥ आ म्प गं ध ले र्द
 स वि ष री ता स पा डि ले व न य ण म्प र्द ही चा ॥ स नि श्चु वि घ ण सु नि वि दी म ॥ ७ ॥ स ह सु क ना म ड ई ड ते ध री ॥ च उ प ई व थ
 क षा ए क री ॥ ण लि स ड ध न्ता नु च रि वा ॥ सु द वि स ण ड ते र्द प वि व ॥ ८ ॥ आ व मा दि त न र ना री स ण ड ॥ क ड म न सु धि
 ॥ अ व णे सु ण ड सा वु दै स सु नि व र ध म स ण ड ॥ न व नि धि आ व ड घ रि ते र त ण ड ॥ २ ॥ इ ति श्री वा लि त ड या म् ॥ सं र लः
 सै व त र ३ ७ प व र्थे मा र्ग श्री म ति त ७ ॥ ना नि वा रे आ ला वा डि दे शे मा ल वा णि ग्रा मे पं डि त श्री प श्री श्च वि जे ज ॥ ग णि व र ण र ॥ ९ ॥
 वि व ष ड ॥ दा य म्मा न ग णि दे व वि जे वा ॥ इ ति र व त ॥ श्री र सु सु च ॥ त व ॥ कं त्या ण मं भु ॥ ते र व ण व कं चा यो ॥ १० ॥

आलिपय
 ६
 x. २. ३ / क. म.
 मी. ३३. ६. ३.
 को. ५.
 - मा. १. २. ४.
 वी. १. २. ३.
 रि.

प्रतिलेखन पुष्पिका क्रमांक ९ मां नोंधायेल संघविजयगणिना शिष्य
 देवविजयगणिना हस्ताक्षरोमां लखायेल शालिभद्ररासनुं अंतिम पत्र

મહાવીરને મહાવીર થે આરાધ શે ના દોન થે =
સૂર્ય અને ત્રીજી વ્યજી શૂરા પદી જિનને ભજને.

કેશવભિષેવવામાંથી દેશ પદે દેશના સોલગીવાજને ખું જાણ વર્ધવા માં હું- પુન્યરંજુસાન વધવા માં હું
પણ ભીતિ આરિઅભયારથે લાંડું છે- સિધ્ધિવાસદ્યાલ ડરનદર અથે દાભાજી જગરવા લયપ્રદેશ નીતિ
નાભિ આરો લોપનારે દાભા દેખાદેખાજાનોતિને આ આરમાં મુકી વ્યજાવનારો અગે લોપનોમાં અગે
માંડ માતે :૧૦ આરો મનો વ્યાતભયું પદી પદું છે. દાભાને દેશ દેશનો દાભાક વધો અથે લોપનારે
કુમી ૧૧:૧૧ માં પદીને નિજને જાણર અગે ડાભાજા જાનદ : ૩૨૫: ૨૫: ૧૧ માં જાણુ કયું જોના વખને

નિવેમસર કાર્કર વાનો પ્રયુતિધારણ કરવાની ધાણમાં કાર્કી કરી રીકાદે છે. મહાવીર દાભવીર ધર્મવીર અજને
રણવીર પુરુષોમાં આમણુવું જોવામાં આવે છે. મહાપુરુષોના જીવનવેરિતોમં આચારુ સુધેવાયે
અવહીકી રીકાયે છે.

BOOK-POST / PRINTED MATTER

પ્રકાશક

આચાર્ય શ્રી કૈલાસસાગરસૂરિ જ્ઞાનમંદિર

શ્રી મહાવીર જૈન આરાધના કેન્દ્ર, કોવા, ગાંધીનગર - ૩૮૨૦૦૭
ફોન નં. (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૦૪, ૨૦૫, ૨૫૨ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૪૯
E-mail : gyanmandir@kobatirth.org website : www.kobatirth.org